

- *APPENDIX* -

Sociale media-analyse

1. Appendix sociale media-analyse

1.1 Inleiding: onlinenetwerken en onlinecommunicatie

Een deel van deze studie bestond uit een analyse van sociale media. In deze appendix beschrijven we de onderzoeksopzet en resultaten van deze analyse.

We richtten ons op de twee belangrijke platforms: Facebook en Twitter. Bij zowel de analyse van de Facebookpagina's (waarvan de conclusies in Hoofdstukken 4 t/m 7 gepresenteerd zijn) als het debat op Twitter (Hoofdstuk 8) hebben we een analyse van de netwerken en een analyse van de inhoud uitgevoerd. De inhoudsanalyses van de berichten, reacties en tweets geven een beeld van de discussies die gaande zijn op Facebook en Twitter.

Deze analyse hebben we aangevuld met een netwerkanalyse om het groepsverband in de onlinediscussies goed weer te geven. Zo'n netwerkanalyse komt neer op een zogenoemde 'community detection search' (Newman 2006). Dit houdt in dat we onlinegemeenschappen in kaart brengen: we identificeren groepen van actoren die onderling hecht met elkaar verbonden zijn, en een beperkte verbondenheid hebben met andere groepen.

1.2 Dataverzameling en netwerkanalyses van de Facebookpagina's

1.2.1 Onderzoeksopzet netwerkanalyse en selectie van 'seeds'

De eerste stap van de dataverzameling van het onlinenetwerk van het anti-islamveld en radicale-islamveld in elk land is het selecteren van een aantal (naar verwachting) prominente actoren in het onlinedebat. De selectie van deze pagina's is gebaseerd op het raadplegen van experts en onze literatuurstudie. We bakenen de nationale velden af door alleen pagina's in respectievelijk Engels, Frans, Duits en Nederlands te selecteren en laten dus bijvoorbeeld Arabische pagina's buiten beschouwing. Tabel A1 geeft een overzicht van de Facebookpagina's die als startpunt gebruikt zijn. Zogenoemd 'webcrawlen' houdt in dat deze initiële steekproef (de 'seeds') wordt gebruikt om met behulp van de Facebookapplicatie Netvizz via een sneeuwbaltechniek vergelijkbare organisaties te vinden.

Bij de netwerkanalyse van Facebookpagina's zijn de voornaamste eenheden van analyse de groeperingen of organisaties. We spreken in onze analyse soms voor het gemak ook over actoren, actiegroepen, organisaties of *onlinecommunities*, in plaats van 'Facebookpagina's' (van de betreffende groepen en organisaties). Deze hebben onlineverbindingen met elkaar op basis van zgn. 'likes'. Zowel 'likes' als volgedrag worden in netwerkstudies vaak gebruikt als indicator voor affiniteit en gemeenschappelijke overtuigingen, ideeën of politieke voorkeur (Ducol 2012; Himelboim e.a. 2013; Burris e.a. 2000).

Het bleek lastig om pagina's te vinden op het internet die als radicale islam kunnen worden gecategoriseerd. Zoals ook naar voren komt in de literatuurstudie, blijkt het netwerk van radicale-islamgroeperingen in alle onderzochte landen namelijk erg dynamisch en fluïde. Groepen kunnen snel opkomen en verdwijnen. Dit blijkt betreft de Nederlandse situatie bijvoorbeeld ook uit een studie Van Haren en collega's (2014). Zij wijzen de volgende pagina's aan als de vijf belangrijkste Nederlandse jihadistische Facebookpagina's: *Ahlu-Sunnah Publicaties*; *Shaam al-Ghareeba*; *Onze Gedetineerden*; *Yes We Support The Mujahideen*; *Soldier Of Allah NL/BE*. Zo'n inventarisatie blijkt snel verouderd, want al deze pagina's zijn uit de lucht of zijn verder gegaan onder een andere naam. Hierdoor bleek veel van de bestaande literatuur over radicale-islamgroeperingen verouderd te zijn en/of niet goed toegepast te kunnen worden op Facebook (zie bijvoorbeeld ook Cachia e.a. 2014).¹

¹ Cachia e.a. (2014) identificeerden de volgende acht pagina's: The Victorious Party In the Land of Ash-Sham; Sharia4Sham; Bilad al Shaam; Islam is Only One Solution; Support our beloved Mujahideen of ISIS; The Islamic State of Iraq and the Ash Sham - ISIS; Khilafah Shall Rise Again In Sha Allah; Rayat al Tawheed III.

Om deze reden werd er naast het gebruik van literatuur via zoektermen binnen Facebook, zoals *sharia*, *islam* etc. naar mogelijke relevante pagina's gezocht. Daarnaast werd ook een andere zoekstrategie toegepast: via pagina's zoals ISIS werden pagina's van extremistische personen gezocht. Van deze personen werd bekeken welke pagina's ze leuk vonden, om zo een inzicht te krijgen in wat voor soort radicale pagina's er zijn. Door middel van deze empirische zoektocht werden soms nieuwe radicaalislamitische pagina's ontdekt.

Niet alle gevonden islamitische pagina's kunnen duidelijk gecategoriseerd worden als radicaalislamitisch. Om te bepalen of een pagina gecategoriseerd kon worden als radicaalislamitisch, gebruiken Van Haren e.a. (2014) het criterium dat de betreffende pagina gekenmerkt wordt door:

- Jihad gerelateerde visuele symbolen (vlaggen, trainingskampen, rebellen/strijders)
- Symbolen gerelateerd aan Al Qaidavlaggen
- Gewelddadige en provocatieve speeches en media
- Afbeeldingen en loftuitingen van martelaren
- Video's en afbeeldingen van strijdscènes en wapens
- Uitingen van extreem jihadistisch discours
- Verheerlijking van radicale religieuze leiders
- Gebruikers en uitdrukkingen die wijzen op een interesse in de Jihad
- Minstens 100 gebruikers die de pagina leuk vinden (als indicator van relevantie van de pagina)

Zoals we ook uitleggen in de landenhoofdstukken, selecteren wij soms ook pagina's die op basis van de bovengenoemde karakteristieken van Van Haren e.a. (2014) niet radicaal lijken. De reden hiervoor is dat betreffende organisaties of groepering door anti-islamactoren wel als radicaal werden bestempeld. Dit betrof bijvoorbeeld de Vlaamse moslimorganisatie Al Mawada, die door een gebruiker van de Vlaams Belangpagina als radicaal werd beschreven.

Tabel A1: overzicht van de Facebookpagina's die gebruikt zijn als 'seed' voor het webcrawlen

	Seeds anti-islam	Seeds radicale islam
Verenigd Koninkrijk	English Defence League Britain First British National Party UKIP	Hizb Ut Tahrir (HT) Britain. Al Muhajirun One-Finger Tawheed We the Revolutionaries of this Ummah Islam Solution 2 Humanity Islam Solution 2 Humanity ² Jihad - the forgotten obligation Salafiyah London Hizb Ut Tahrir English Radio Islam is Only One Solution
Frankrijk	Génération identitaire Bloc identitaire Riposte Laïque Résistance Republicaine Front National	Rachid Abou Houdeyfa Rachid Abou Houdeyfa (Page Officielle) Nader Abou Anas UOIF (Union des Organisations Islamiques de France) Collectif Cheikh Yassine
Duitsland	Pegida Identitäre Bewegung Alternative für Deutschland NPD Die Republikaner Die Freiheit Die Rechte PRO NRW	Im Auftrag des Islam Stimme der Gelehrten Die Gelehrten die Erben der Propheten Salafi Dawah- authentisches Wissen Vorträge von Shaykh Sayed Abdelaty Shaykh Dr. Khalid Al Muslih-Deutsch Siegel der Propheten
Vlaanderen	Actiegroep Voorpost Pegida Vlaanderen Identitair Verzet Vlaanderen Vlaams Belang	Islam de enige ware Godsdienst Islam De Ware Godsdienst De strijd naar Jannah Moslims bij elkaar Ahlus-Sunnah Publicaties II Ahlus-Sunnah Publicaties III Al Mawada

1.2.2 Webcrawling en filtering van anti-islam-Facebookpagina's

De tweede stap bestaat uit het in kaart brengen van het netwerk van de seeds. Van de pagina's van de anti-islamgroeperingen is eerst het *directe* netwerk in kaart gebracht. Dit zijn de pagina's die door deze anti-islamgroeperingen worden 'geliked'. We gaan er hierbij zoals gezegd vanuit dat 'liking' een indicatie is voor affiniteit of overeenstemming.

We brengen ook het *indirecte* netwerk in kaart: van de pagina's die zich in het directe netwerk van deze groeperingen bevonden, hebben we een selectie van deze pagina's opnieuw gecrawld; oftewel, het directe netwerk van een gedeelte van de toegevoegde pagina's is ook verzameld. De selectie omvat alleen pagina's die duidelijk inhoudelijk gelinkt waren aan organisaties van de initiële steekproef (zoals pagina's van politici die tot deze partijen behoren of pagina's van lokale afdelingen van EDL, Britain First, Front National, Génération Identitaire, Vlaams Belang, Pegida-groeperingen etcetera), of die op een andere manier gecategoriseerd konden worden als anti-islam en Brits/Frans/Duits/Vlaams.

Voor het maken van deze selectie was dus een meer kwalitatieve inhoudsanalyse noodzakelijk, door middel van het bekijken van de naam van de pagina, informatie sectie op de pagina's en berichten van deze pagina's. Pagina's die *niet* als anti-Islam en Brits/Frans/Duits/Vlaams konden worden gecategoriseerd, zijn wel in het netwerk gelaten, maar het netwerk van deze pagina's is niet meegenomen.

2 Zelfde naam, maar een andere pagina (andere URL).

De derde stap bestond uit het filteren van pagina's uit het netwerk. Bij het verwijderen van pagina's uit het netwerk is zoveel mogelijk getracht het gehele 'originele' netwerk intact te laten, om zoveel mogelijk inzicht te krijgen in het netwerk en het ideologische gedachtegoed van de anti-islambeweging. Met een groot netwerk is het lastig om deze pagina's handmatig te filteren, daarom is dit gedaan door middel van een systematische selectie van bepaalde categorieën van pagina's. Elke Facebookpagina heeft een bepaalde categorie, die door de eigenaar van de pagina is ingesteld. Voor de netwerken zijn pagina's geselecteerd die gecategoriseerd zijn als *community, cause, non-profit organization, public figure, church, politician, of political party*. Zodoende verwijderen we pagina's met categorieën die als irrelevant kunnen worden beschouwd. Op deze wijze zijn bijvoorbeeld de pagina van Manchester United, die gecategoriseerd is als 'sport', en de pagina van Facebook, die gecategoriseerd is als 'product, service' uit het netwerk verwijderd.

Door alle pagina's met zulke irrelevante categorieën uit het netwerk te filteren, bestaat echter het gevaar dat pagina's die wel degelijk anti-islamitisch zijn, maar tot een categorie behoort die we niet hebben geselecteerd, ten onrechte buiten beschouwing worden gelaten. Om deze reden is besloten alleen de pagina's op basis van de categorieën eruit te filteren als deze erg veel 'likes' of een grote indegree hebben en daardoor de structuur van het netwerk sterk beïnvloeden. Hierdoor is zoals gezegd het originele netwerk zoveel mogelijk intact gelaten.

Doordat we het originele netwerk zoveel mogelijk intact laten, bestaat het netwerk niet alleen uit pagina's die hoofdzakelijk een anti-islamitisch of anti-jihadistisch karakter hebben, maar ook uit gerelateerde pagina's, zoals van extreemrechtse organisaties of anti-immigratiegroeperingen. Ook bevatten de netwerken bijvoorbeeld de pagina's van het Britse koninklijk huis of anti-François Hollande-pagina's, omdat deze pagina's dus blijkbaar 'geliked' worden door respectievelijk de Britse en Franse anti-islambeweging.³

Naast de Britse, Franse, Duitse en Vlaamse pagina's zijn ook buitenlandse pagina's meegenomen, waarmee pagina's gelinkt zijn. Deze pagina's zijn vaak gerelateerd aan de actiegroeperingen of aan het ideologische gedachtegoed van de respectievelijk Britse, Franse, Duitse en Vlaamse anti-islampagina's. Ondanks onze focus op de Britse, Franse, Duitse en Vlaamse pagina's in het netwerk, hebben we deze buitenlandse pagina's niet uit het netwerk verwijderd, om meer inzicht te verkrijgen in de links met internationale organisaties.

1.2.3 Webcrawling en filtering van radicale islam Facebookpagina's

De data van links tussen radicale-islampagina's is op een iets andere manier verzameld dan de data van de anti-islampagina's. Radicaalislamitische pagina's hebben vaak maar weinig links met andere pagina's. Om toch een zo'n groot mogelijk netwerk te krijgen is besloten om niet alleen het directe netwerk van deze pagina's mee te nemen in de dataverzameling, maar ook de pagina's die gelinkt zijn aan dit directe netwerk. Het voordeel van deze manier van data verzamelen is dat er veel pagina's worden blootgelegd, die mogelijk als radicaalislamitisch beschouwd kunnen worden. Een nadeel van deze manier van data verzamelen is dat ook links met niet-radicalen, of niet-islamitische pagina's worden meegenomen in het netwerk. Een nadeel van het verzamelen van data door middel van een zogenaemde *2-depth crawling methode* is dus dat er veel pagina's in het netwerk zitten die als niet-islamitisch gekarakteriseerd kunnen worden en filtering nodig is. Bovendien is het niet altijd duidelijk in hoeverre jihadistische Facebookpagina's uit het betreffende land afkomstig zijn, dan wel meer internationaal zijn. Ook bevat het netwerk soms pagina's in andere talen, zoals Arabisch, hetgeen voor ons een moeilijkheid vormt bij het analyseren van de data.

³ Het gaat hier om een directe link van de Britse anti-islampagina's naar andere pagina's. Dit betekent dat Britse anti-islampagina's bijvoorbeeld een link hebben met de pagina van het Britse koningshuis. Dit betekent dus niet dat de pagina van het Britse koningshuis ook noodzakelijkerwijs de pagina's van Britse anti-islampagina's 'liket'.

Bij het verwijderen van de pagina's uit het radicaalislamitische netwerk hebben we een iets andere manier van filtering toegepast dan bij de anti-islamnetwerken. De reden hiervoor is dat de categorieën die relevant zijn, blijken te verschillen tussen de anti-islam- en radicale-islampagina's. Sommige categorieën die we bij het anti-islamnetwerk hebben verwijderd, zoals de categorieën *books*, *education*, *teacher*, bevatten wel vaak interessante pagina's voor het radicale-islamnetwerk (bijvoorbeeld pagina's over de koran en van religieuze leiders). Deze categorieën zijn daarom niet uit het netwerk gefilterd.

Om het netwerk zoveel mogelijk intact te laten, hebben we, net als bij het anti-islamnetwerk, alleen irrelevante pagina's verwijderd die zeer prominent waren (op basis van aantal likes, mate van interactie, en indegree) en hiermee de structuur van het netwerk mogelijk verstoren. Bij elk netwerk zijn bij de top 30 van meest prominente pagina's de pagina's van irrelevante categorieën verwijderd. Vervolgens zijn ook de meest prominente pagina's per afzonderlijk cluster nogmaals gefilterd.

1.2.4 Methode netwerkanalyses

Tot slot, de vierde stap, bestaat uit de analyse van de netwerkdata met behulp van Gephi.⁴ Deze analyse bestaat uit het visualiseren van het netwerk en het uitvoeren van een clusteranalyse. Alle resultaten hiervan worden weergegeven in de volgende sectie; in deze sectie leggen we alleen kort de onderzoeksmethode uit.

Een clusteranalyse geeft meer inzicht in welke pagina's sterker aan elkaar gerelateerd zijn. Zoals gezegd betekent een relatie dat een pagina een andere pagina 'likt'. Hoe geringer de afstand tussen twee pagina's in het netwerk, hoe groter de affiniteit tussen deze organisaties of groepen. De in netwerkanalyses veelgebruikte term 'nodes' verwijst in onze studie naar Facebookpagina's. En een zogenoemde 'edge' verwijst naar een link of verband tussen twee pagina's.

Het *layout algoritme* dat gebruikt is om het netwerk te clusteren is *force atlas 2* (Jacomy e.a. 2011). Dit algoritme duwt de pagina's die de meeste links met elkaar hebben naar elkaar toe, zodat de groepen van sterk aan elkaar gerelateerde pagina's in het netwerk duidelijk zichtbaar worden. In aanvulling hierop is ook een *modularity class algoritme* toegepast. Dit algoritme geeft deze verschillende clusters een willekeurige kleur, zodat deze beter van elkaar te onderscheiden zijn.

Bij de visualisaties van alle netwerken zijn alleen de labels weergegeven van de pagina's die de belangrijkste positie in het cluster hadden. Dit is gedaan om de figuren overzichtelijk te houden.⁵ De naam van de Facebookpagina is bovendien vergroot op basis van belang (indegree). Dit wordt bepaald op basis van indegree, oftewel de mate waarin andere pagina's deze betreffende pagina 'liken'. Indegree is de meest relevante maat in dit soort onlinenetwerkonderzoek om te bepalen welke actoren het meeste prestige en invloed genieten (Caiani & Parent, 2013: 59; Caiani e.a. 2012). In dit geval zijn het aantal likes van de pagina een minder goede indicator voor prominentie van de pagina in het netwerk, gezien de pagina's, die de meeste likes hebben vaak niet als anti-islam gecategoriseerd kunnen worden. Dit zijn met name pagina's, die een breder publiek trekken, zoals de Facebookpagina van het Britse leger.

Hoewel netwerkanalyses een goed inzicht geven in de soort pagina's, die aanwezig zijn in een land en de relaties tussen deze pagina's, is het nadeel van dit soort analyses dat ze sterk afhankelijk zijn van de pagina's, die als seed geselecteerd zijn. Pagina's die niet uit het literatuuronderzoek, de interviews of de empirische zoekmethode naar voren zijn gekomen, en ook niet gelinkt zijn aan de geselecteerde pagina's, zullen daarom niet ontdekt worden.

⁴ Gephi is een netwerkprogramma, dat met name gebruikt wordt om netwerkdata van sociale media te visualiseren (Bastian e.a. 2009).

⁵ Indien labels binnen het netwerk overlappen, hebben we alleen het label van de pagina met de hoogste indegree weergegeven.

1.2.5 Resultaten analyses anti-islamnetwerken

Anti-islamnetwerk Verenigd Koninkrijk

Figuur A1 geeft de meest prominente actoren in het netwerk van Britse anti-islam Facebookpagina's weer. Uit Figuur A1 blijkt dat vier prominente clusters samen het netwerk vormen. Vier verschillende groepen pagina's, met elk eigen ideologische issues of de actoren, vormen dus samen het anti-islamnetwerk. Voor deze clusters zal hieronder apart worden besproken welke organisaties hiertoe behoorden.

In Tabel A2 wordt voor de vier grootste clusters in het netwerk weergegeven welke de meest prominente pagina's in elk cluster zijn. In deze tabel verwijst het aantal 'nodes' naar het aantal pagina's dat deel uitmaakt van de betreffende cluster, en 'edges' verwijst naar het aantal verbanden dat er tussen de pagina's bestaat.

De grootste cluster in het netwerk is de zeegroene cluster (zie Figuur A1). Deze bestaat uit pagina's die gerelateerd zijn aan de English Defence League, zoals lokale EDL-groeperingen. De pagina van English Defence League is de meest prominente actor (op basis van indegree) in het totale Britse anti-islam netwerk. EDL wordt dus het meeste 'geliked' door alle andere pagina's in het netwerk.

Naast officiële organisaties zijn er ook veel pagina's in de EDL-cluster die specifiek woede uiten over (een onderdeel van) de islam, bijvoorbeeld de pagina's *Boycott Halal*, *Ban halal and kosher slaughter in the UK* en *Ban the burka in Britain*. Met name het boycotten van halal en het verbannen van de boerka zijn prominente thema's in deze cluster.

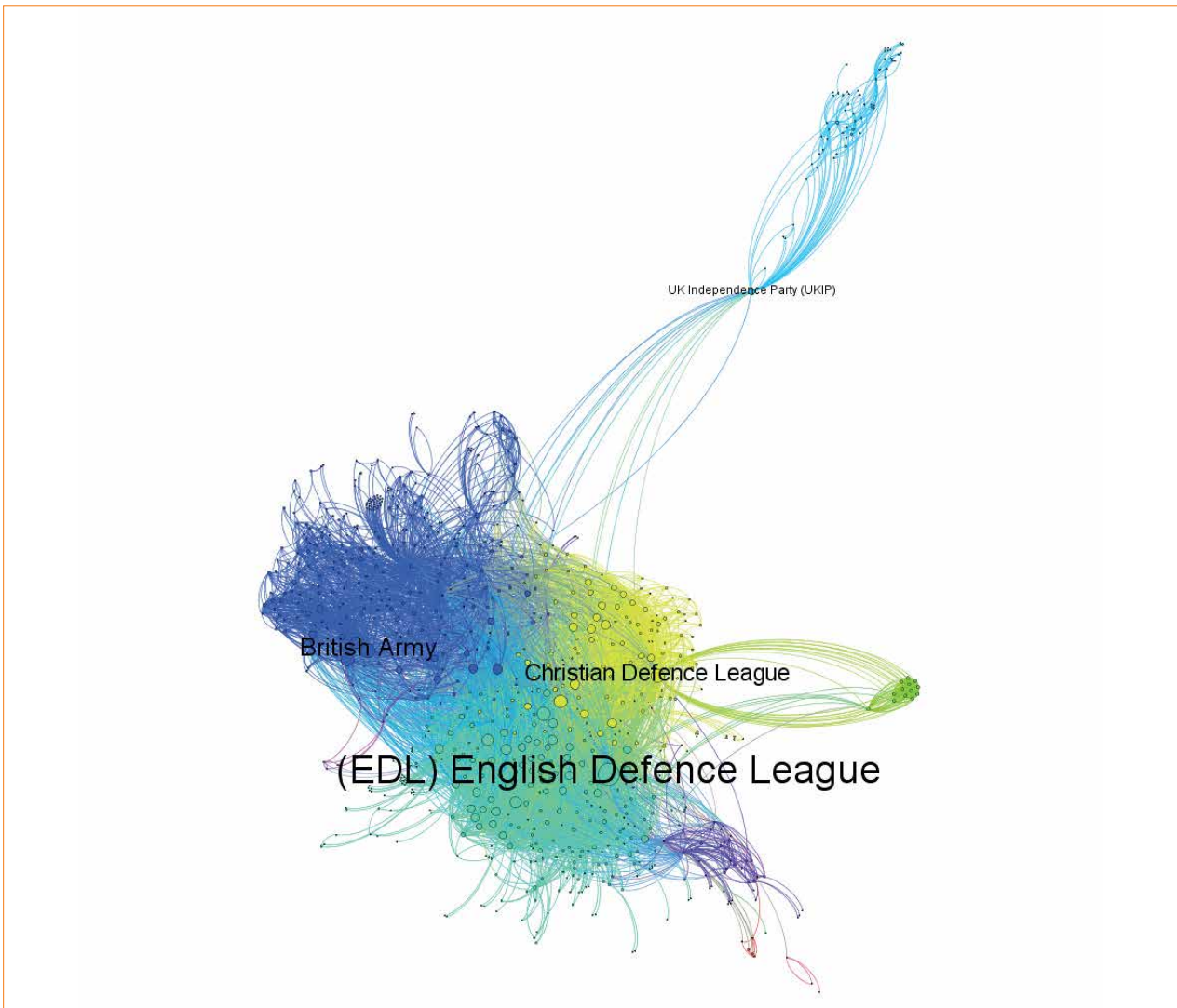
De donkerblauwe cluster bevat de pagina van de British National Party en de pagina van Britain First. Deze resultaten suggereren dus dat de EDL weinig affiniteit heeft met de British National Party (BNP) en Britain First (BF). Deze cluster bevat ook veel pagina's die niet als anti-islam kunnen worden bestempeld. Zo bestaat de donkerblauwe cluster ook uit pagina's die voornamelijk buiten de anti-islamcategorie vallen. De meest prominente pagina is die van het Britse leger (zie Tabel A2). Deze laat zien dat veel Britse anti-islam-Facebookpagina's uit dit netwerk de pagina van het Britse leger 'geliked' hebben. Met name pagina's die blijken geven van trots op Britse soldaten of waarop Britse soldaten geëerd worden, zijn prominent aanwezig in deze cluster, evenals nationalistische pagina's en pagina's die refereren naar de Eerste Wereldoorlog. De meeste pagina's in deze cluster zijn gecategoriseerd als 'online community'. Zij vertegenwoordigen dus geen formele groeperingen of organisaties.

De gele cluster bestaat uit een diverse groep van anti-islam-communitypagina's en -organisaties. Het is een vrij internationale groep en bevat ook de Geert Wilders-supportgroep en Amerikaanse anti-islampagina's. Tabel A2 laat zien dat ook onder andere *United with Israel*, *Pamela Geller* en de *Christian Defence League* deel uitmaken van deze cluster. De pagina's in deze cluster zijn niet zozeer gelinkt aan een politieke partij of organisatie – behalve de EDL-pagina's – maar kunnen meer gezien worden als 'online communities' die zich tegen de islam of islamitische gewoonten verzetten (zoals pagina's die specifiek gericht zijn op het promoten van bacon).

De lichtblauwe cluster is verder verwijderd van het netwerk en is meer geïnstitutionaliseerd dan de andere clusters. De meest prominente Britse pagina (zowel in aantal likes, activiteit op de pagina, en mate van indegree) is die van UKIP (zie Tabel A2). Verder bestaat deze cluster uit pagina's die gelinkt zijn aan de partij UKIP, zoals lokale UKIP-pagina's, jongerenorganisatie van UKIP, en de pagina van Nigel Farage. Daarnaast bestaat deze cluster voornamelijk uit pagina's van politici of partijen.

Minder omvangrijke en prominente clusters in het netwerk zijn de paarse, groene en roze clusters. Deze clusters bestaan voornamelijk uit buitenlandse pagina's die door de Britse

anti-islampagina's zijn geliked. Voorbeelden hiervan zijn pagina's van de *German Defense League* of de *Dutch Defense League*. Deze clusters hebben een minder centrale positie in het netwerk, omdat deze minder geliked worden door de Britse pagina's in het netwerk. Bovendien bestaan deze clusters uit heel weinig pagina's.

Figuur A1: Het netwerk rondom Britse anti-islam Facebookpagina's

Tabel A2: Belangrijkste clusters in netwerk van Britse anti-islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Zeegroen	30.52	29.74	Israel Defense Forces	English Defence League - West Midlands Division	(EDL) English Defence League
			Tea Party Patriots	Tea Party Patriots	English Defence League Luton Division
			R.I.P to all British soldiers (show your support)	Israel Defense Forces	Yorkshire EDL
			(EDL) English Defence League	(EDL) English Defence League	Yorkshire EDL Halifax Division Page
			Fuck the Government	EDL Angels West Midlands	English Defence League Leicester
Donkerblauw	37.52	22.16	Support our Troops	Britain First	British Army
			Maximum Respect for the British Armed Forces and the RBL	Atheist Republic	HM Armed Forces
			British Army	Wear Your Poppy With Pride	Armed Forces Day
			Armed Forces Day	Support our Troops	The New Daily Patriot
			Atheist Republic	Royal Air Force	Royal Navy
Geel	16.41	14.22	United With Israel	Pamela Geller	Christian Defence League
			The British Monarchy	United With Israel	English Defence League Angels
			Stinson Hunter	I wear my poppy with pride	Edl East Anglian Division Page
			-Loving Great Britain	The British Monarchy	American Defense League (ADL)
			The Voice of the Martyrs - USA	The Voice of the Martyrs - USA	Geert Wilders
Lichtblauw	7.24	2.05	UK Independence Party (UKIP)	UK Independence Party (UKIP)	UK Independence Party (UKIP)
			Royal British Legion	Nigel Farage	Nigel Farage
			Nigel Farage	Royal British Legion	Young Independence
			UKIP	The Rise of UKIP	Mark Reckless
			Mark Reckless	Paul Nuttall MEP	The Rise of UKIP

Anti-islamnetwerk Frankrijk

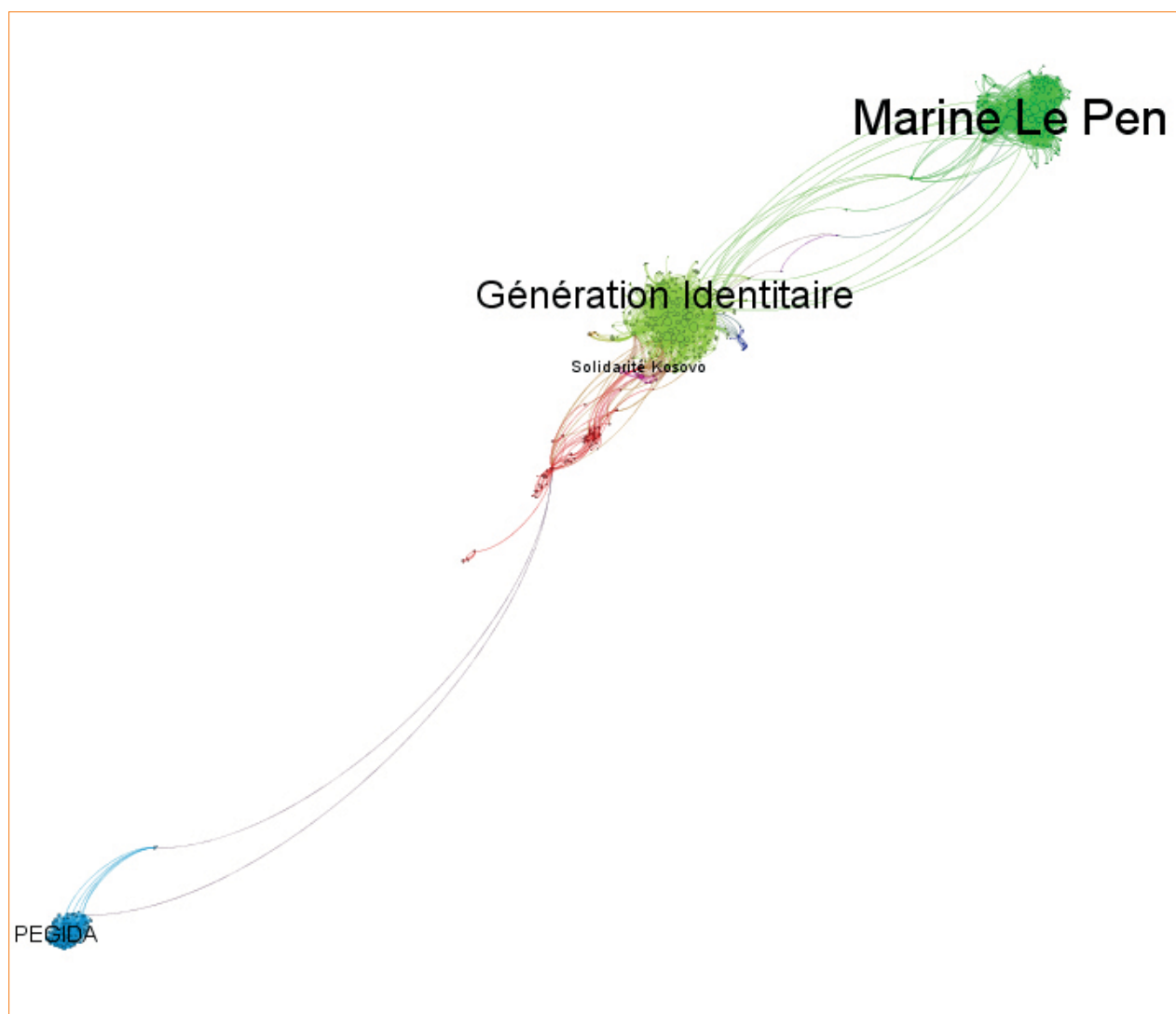
Figuur A2 laat het onlinenetwerk zien van Facebookpagina's die gerelateerd zijn aan Franse anti-islamgroeperingen.

In het Franse online anti-islamnetwerk zijn meerdere prominente actoren aan te wijzen. De pagina van de Marine Le Pen, Front National en Génération Identitaire zijn het meest prominent in het netwerk. Het netwerk van Franse anti-islamactoren bestaat grofweg uit drie clusters. Bovenaan in het netwerk bevindt zich een donkergroen cluster, dat bestaat uit pagina's die gerelateerd zijn aan het Front National, zoals de pagina van Marion Maréchal-Le Pen, Jean-Marie Le Pen, pagina's van lokale politici van deze partij, alsmede de jongerenbeweging van FN. Tabel A3 laat zien dat de meest prominente pagina's in dit cluster, op basis van likes, interactie en indegree vrijwel allemaal gerelateerd zijn aan het Front National.

De grootste cluster is de lichtgroene cluster in het midden van het netwerk. Deze bestaat voornamelijk uit pagina's die gerelateerd zijn aan de bewegingen Génération Identitaire en Bloc Identitaire. Tot dit cluster behoren ook pagina's van de Italiaanse en Oostenrijkse 'Identitarian Movement'. Ook communitypagina's die zich specifiek op een issue richten (bijvoorbeeld: *Hollande Dégage*) behoren tot deze cluster. Naast deze cluster bevindt zich een klein rood cluster, waarin pagina's van andere politieke bewegingen zich bevinden. De rode cluster bestaat uit pagina's van de beweging *Jour de Colère* en *Résistance Républicaine*. *Jour de Colère* is een beweging die ijvert voor het aftreden van François Hollande. De verbondenheid tussen de rode cluster en het lichtgroene cluster sluit aan bij het literatuuroverzicht. Hierin werd omschreven dat de *Résistance Républicaine* verbonden is aan het *Bloc Identitaire*. Er is vlakbij ook nog een kleine oranje cluster, dat tussen de lichtblauwe cluster en de rode cluster in ligt. Deze cluster bestaat uit pagina's van de actiegroep *Le Manif Pour Tous*. Deze beweging richt zich vooral tegen het homohuwelijk en op de promotie van het 'traditionele' man-vrouw huwelijk.

Tot slot bevindt zich onderin het netwerk een lichtblauw cluster (zie Figuur A2), dat bestaat uit pagina's van Pegida – zowel de Franse, alsmede buitenlandse varianten. Deze cluster bevat als enige veel niet-Franse pagina's en is verder verwijderd van de rest van het netwerk doordat deze niet-Franse pagina's weinig links hebben met andere pagina's in het netwerk.

De pagina van *Riposte Laïque* is geïsoleerd van de rest van het netwerk, het heeft geen enkele link met andere pagina's in het netwerk. Vanuit het literatuuroverzicht kwam daarentegen naar voren dat *Riposte Laïque* verbonden was aan het *Bloc Identitaire* en het *Résistance Républicaine*. Ook zou *Riposte Laïque* banden hebben met het *Front National*. Uit de geïsoleerde positie van *Riposte Laïque* in het netwerk blijkt echter dat er geen online links zijn tussen deze organisaties.

Figuur A2: Het netwerk rondom Franse anti-islam Facebookpagina's

Tabel A3: Belangrijkste clusters in netwerk van Franse anti-islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
(Donker)groen	24.5550	36.16	Marine Le Pen	Marine Le Pen	Marine Le Pen
			Marion Maréchal-Le Pen	HC Strache	Front National
			Front National	Gilbert Collard	Front National Jeunesse
			HC Strache	Marion Maréchal-Le Pen	Marion Maréchal-Le Pen
			Gilbert Collard	Front National	Jean-Marie Le Pen
(Licht)groen	44.32	39.95	Soutien au bijoutier de Nice	FdeSouce	Génération Identitaire
			Hollande Dégage	Lega Nord Pedania	Bloc Identitaire
			Lega Nord Pedania	Hollande Dégage	Génération Identitaire Paris
			FdeSouce	Génération Identitaire	Rebeyne - Génération Identitaire Lyon
			Génération Identitaire	Identitaire Bewegung Österreich	Philippe Vardon
Lichtblauw/ paars	12.25	14,46	Pegida	Pegida	Pegida
			Pegida UK / Reclaim Britain/Save England Now	Pegida: Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes	Pegida Europa
			Pegida Deutschland	Pegida UK / Reclaim Britain/Save England Now	Pegida France
			Pegida österreich	Pegida Nederland	Pegida österreich
			Pegida Wien	Pegida Wien	Pegida UK /Reclaim Britain/Save England Now
Rood	12.92	4.75	Patriotes de France.	Patriotes de France.	Solidarité Kosovo
			Jour de Colère	Résistance et Unité	Résistance Républicaine (Page Officielle)
			TV Libertés	NON à la future Grande Mosquée de Metz	La Ligue du Midi
			Sauvons Calais	TV Libertés	Vigilance Hallal
			Poste de veille	Alexandre Gabriac	Réseau identités

Anti-islamnetwerk Duitsland

Figuur A3 laat het onlinenetwerk zien van groepen die gerelateerd zijn aan Duitse anti-islampagina's. Tabel A4 geeft voor de vijf grootste clusters in het netwerk weer wat de meest prominente pagina's zijn. Welke groeperingen hebben een prominente positie in het netwerk? We kunnen uit Figuur A3 en Tabel A4 opmaken dat er in het Duitse online anti-islamnetwerk meerdere prominente actoren zijn aan te wijzen. Alternative für Deutschland (AfD) is de meest prominente actor in het netwerk, gevolgd door de NPD en Pegida.

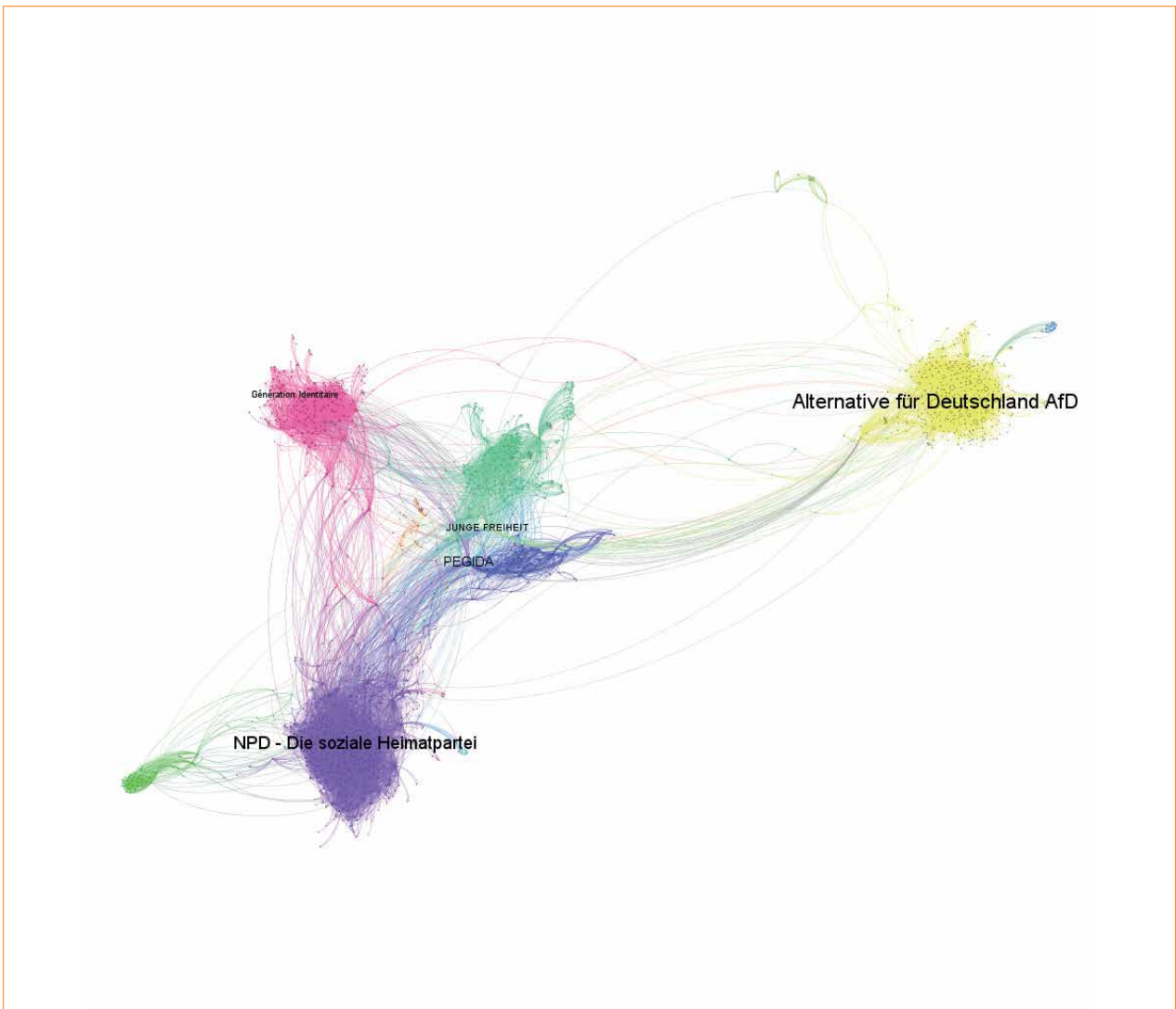
In welke anti-islamitische groeperingen valt het onlinenetwerk in te delen? De paarse cluster (ongeveer 30 % van de pagina's) rondom de NPD bestaat uit politieke partijen die gerelateerd zijn aan de Duitse extreemrechtse partij NPD, zoals pagina's van lokale NPD-afdelingen, politici en pagina's van de jongerenvereniging van de NPD. Daarnaast is er een aantal communitypagina's die opgericht zijn vanuit burgerinitiatieven tegen immigratie, de komst van asielzoekerscentra of een moskee op een bepaalde plek, bijvoorbeeld *Kein Asylantenheim in Wertingen*.

De meest prominente actor binnen de roze cluster, dat ongeveer 16 % van het totale netwerk vormt, is de pagina van de Identitäre Bewegung Deutschland. Een groot aantal pagina's uit deze cluster zijn lokale actiegroeperingen van de Identitäre Bewegung, alsmede pagina's van de Franse, Italiaanse en Oostenrijkse Identitaire Beweging. Ook zijn er pagina's die zich specifiek op één issue richten, zoals de pagina *Nein zum Syrien-Krieg* en *Nein zur EU*.

De gele cluster (ongeveer 22 % van de pagina's) bestaat vrijwel alleen uit pagina's van lokale afdelingen en politici van Alternative für Deutschland. Het is opvallend dat deze partij verder verwijderd is van alle andere clusters. Dit wijst er op dat Alternative für Deutschland ideologisch verschilt van de pagina's in alle andere clusters en sluit aan bij onze eerdere bevinding dat de partij vanwege haar profilering niet duidelijk tot het anti-islamveld behoort.

De zeegroene cluster (19 % van de pagina's in het netwerk) bestaat, naast pagina's van de extreemrechtse partij Der Republikaner, politici van deze partij en de bijbehorende jeugdbeweging REP Jugend, ook uit veel andersoortige pagina's, die gewijd zijn aan verschillende onderwerpen. Zo zijn er pagina's gericht tegen diermisbruik (*BMT Bund gegen Missbrauch der Tiere*), pagina's tegen 'links' (*Initiative gegen DIE LINKE; Kampf dem Linksextremismus*) en pagina's tegen Europa en tegen politieke correctheid.

Verder bestaat het netwerk nog uit een paar kleine clusters. Zo behoort een aantal pagina's tot de anti-islambeweging Pegida en afsplitsingen hiervan, zoals *Legida* en *Bragida*. Deze vormen de blauwe cluster (ongeveer 6 % van de pagina's). Een groot deel van de groeperingen in deze cluster zijn niet-Duitse Pegida-afdelingen uit onder andere Oostenrijk, Australië, Zwitserland en Noorwegen. De kleine groene cluster (3 % van het netwerk) bestaat uit pagina's die gerelateerd zijn aan de partij DIE RECHTE. Tot slot is er nog een centraal gelegen lichtbruin cluster, rondom Bürgerbewegung Pro-NRW (Nordrhein Westfalen) en Pro-Deutschland (ongeveer 2,5 % van het netwerk).

Figuur 10.3: Het netwerk rondom Duitse anti-islam Facebookpagina's

Tabel A4: Belangrijkste clusters in netwerk van Duitse anti-islam Facebookpagina's

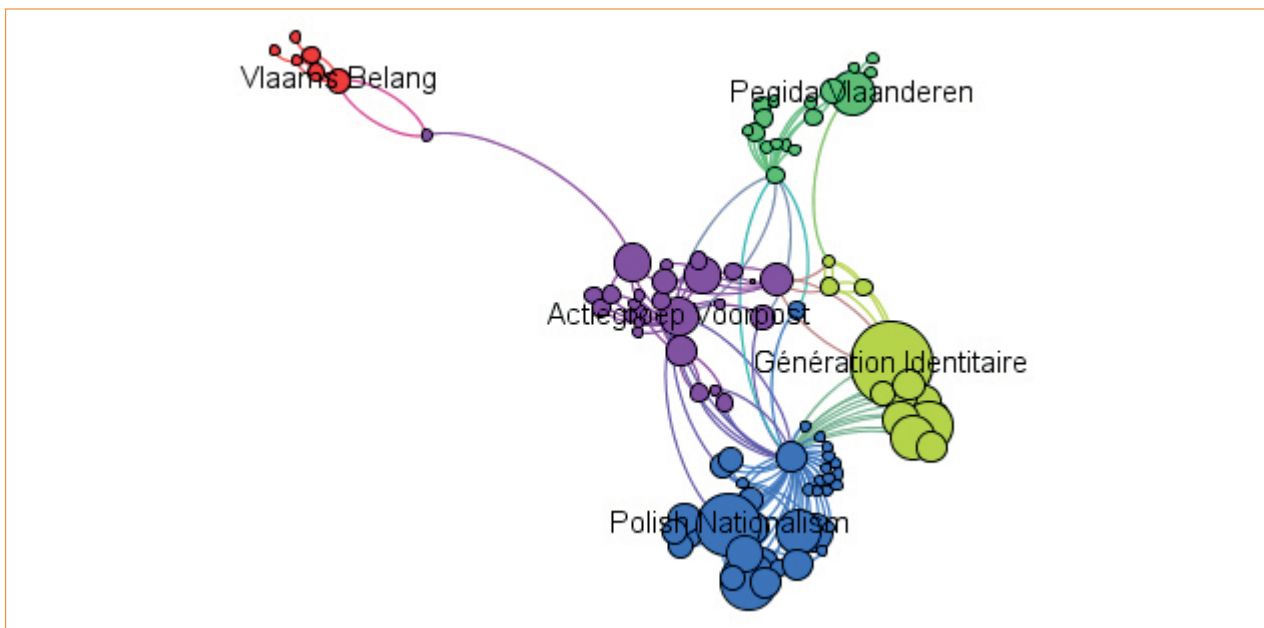
Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Paars	29.56	37.20	Janusz Korwin-Mikke	Janusz Korwin-Mikke	NPD - Die soziale Heimatpartei
			Frankfurt.DE	Forza Nuova	JN - Die Jugend für Deutschland
			Forza Nuova	Wir sind das Pack	Udo Pastörs
Geel	21.84	24.90	NPD - Die soziale Heimatpartei	NPD - Die soziale Heimatpartei	RNF - Ring Nationaler Frauen
			Sverigedemokraterna	Sverigedemokraterna	Keine weiteren Asylantenheime in Deutschland
			European Commission	Alternative für Deutschland AfD	Alternative für Deutschland AfD
Zeegroen	19.10	10.78	10 Downing Street	European Commission	Alternative für Deutschland Bayern
			Council of the European Union	Dr. Frauke Petry	Junge Alternative für Deutschland
			Alternative für Deutschland AfD	10 Downing Street	Alternative für Deutschland NRW - AfD NRW
Blauw	5.80	3.99	Gemeinsam gegen die GEZ/Beitragsservice	Polizei-Mensch	Alternative für Deutschland / AfD Sachsen
			Michele Bachmann	Marine Le Pen	JUNGE FREIHEIT
			Marine Le Pen	Marion Maréchal-Le Pen	HC Strache
Roze	15.16	14.85	Tasso e.V.	Vlaams Belang	DIE REPUBLIKANER
			Marion Maréchal-Le Pen	HC Strache	Wir sind das Volk
			Front National	Gegen Tierquälerei	DIE REPUBLIKANER (REP) Landesverband NRW
Blauw	5.80	3.99	Angela Merkel	Angela Merkel	Génération Identitaire
			War doof merkt selbst ne?	War doof merkt selbst ne?	Identitäre Bewegung - Deutschland
			Casapound Italia	Casapound Italia	Identitäre Bewegung Österreich
Blauw	5.80	3.99	Visit Dresden	Génération Identitaire	Identitäre Bewegung - Sachsen
			Ich bin ein Patriot aber kein Nazi	Identitäre Bewegung Österreich	Identitäre Bewegung - Hessen
			Anonymous	Anonymous	Pegida
Blauw	5.80	3.99	Marsz Niepodległości	Harald Vilimsky	Pegida Bayern
			Pegida	Pegida Vlaanderen	LEGIDA
			Ignaz Beareth (offiziell)	Pegida	Pegida Kassel
Blauw	5.80	3.99	Harald Vilimsky	Lutz Bachmann	Pegida Deutschland

Anti-islamnetwerk Vlaanderen Figuur A4 laat het Vlaamse online anti-islamnetwerk zien. Het netwerk van pagina's rondom Vlaamse anti-islamgroepen bestaat vooral uit pagina's die gecategoriseerd zijn als *community*, *political organization* en *organization*. Figuur A4 laat zien dat het netwerk uit vijf clusters bestaat. Tabel A5 geeft een overzicht van de meest prominente pagina's – op basis van indegree, likes en interactie – van deze clusters.

De meeste pagina's bevinden zich in de blauwe cluster. Dit zijn niet-Vlaamse pagina's die aan de Vlaamse anti-islampagina's gelinkt zijn, zoals de Italiaanse pagina's *Forza Nuova* en *CasaPound Italia*, maar ook Poolse en Deense pagina's. Ook de nationalistische pagina *Nederland mijn Vaderland* behoort tot dit cluster. Deze pagina's zijn ook gelinkt aan de pagina van de actiegroep Voorpost, die ook tot deze cluster behoort.

De paarse cluster bestaat vooral uit Vlaamse nationalistische pagina's, zoals pagina's van een Vlaamse nationalistische studentenvereniging. De groene cluster bestaat voornamelijk uit anti-islampagina's van verschillende landen. De meeste pagina's zijn gerelateerd aan de actiegroep Pegida. De gele cluster bestaat uit pagina's van de Identitaire Beweging. De kleine rode cluster linksboven in het netwerk bestaat uit pagina's van de partij Vlaams Belang. Dit cluster is wat verder verwijderd van de rest van het netwerk, wat betekent dat deze minder links heeft met andere pagina's in het netwerk. Blijkbaar heeft Vlaams Belang geen centrale positie in het onlinenetwerk van Vlaamse anti-islamorganisaties.

In tegenstelling tot de onlinenetwerken in andere landen, is het Vlaamse anti-islamnetwerk vrij klein, en bestaat het voor een groot deel uit niet-Vlaamse pagina's. Het is daarom niet opmerkelijk dat de meest prominente pagina in het netwerk – *Génération Identitaire* – Frans is.

Figuur A4: Het netwerk rondom Vlaamse anti-islam Facebookpagina's

Tabel A5: Belangrijkste clusters in netwerk van Vlaamse anti-islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Blauw	36.73	38.55	Marsz Niepodlegosci	Nederland mijn Vaderland	Polish Nationalism
			Nederland mijn Vaderland	Marsz Niepodlegosci	Marsz Niepodlegosci
			Forza Nuova	Forza Nuova	Forza Nuova
			Ruch Narodowy	CasaPound Italia	RuchNarodowy
			CasaPound Italia	Ruch Narodowy	Lotta Studentesca
Paars	26.53	16.47	De Leeuw moet op de Toren	Actiegroep Voorpost	Actiegroep Voorpost
			Actiegroep Voorpost	het vlaams nationaal zangfeest	NSVI - Nationalistische StudentenVereniging
			Vlaamse Solidaire Vakbond VSV	Vlaamse Solidaire Vakbond VSV	De Leeuw moet op de Toren
			Taal Aktie Komitee	De Leeuw moet op de Toren	Ijzerwake
			KVHV Gent	KVHV Antwerpen	KVHV Gent
Groen	17.35	10.44	Pegida	Pegida	Pegida Vlaanderen
			Boycott Halal	Pegida Vlaanderen	Pegida Nederland
			Anti-Islam Alliance	Islamist immigrants are NOT welcome in Croatia	Meldpunt Islamisering
			Islamist Immigrants are NOT welcome in Croatia	Pegida Nederland	Pegida
			Pegida Vlaanderen	Anti-Islam Alliance	Boycott Halal
Geel/ Lichtgroen	13.27	18.07	Génération Identitaire	Génération Identitaire	Génération Identitaire
			Bloc Identitaire	Bloc Identitaire	Bloc Identitaire
			Identitaire Bewegung - Deutschland	Identitair Verzet	NISSA REBELA
			Identitair Verzet	Identitaire Bewegung - Deutschland	Génération Identitaire Nice
			Génération Identitaire Flandre Artois Hainaut	Génération Identitaire Flandre Artois Hainaut	Génération Identitaire Angers
Rood	6.12	3.61	Vlaams Belang	Vlaams Belang	Vlaams Belang
			Filip Dewinter	Filip Dewinter	Tom van Grieken
			Vlaams Belang Jongeren	Vlaams Belang Jongeren	Gerolf Annemans
			Tom van Grieken	Tom van Grieken	rest van de pagina's
			Gerolf Annemans	Gerolf Annemans	

1.2.6 Resultaten analyse van radicale-islamnetwerken

Radicaalislamitisch netwerk Verenigd Koninkrijk

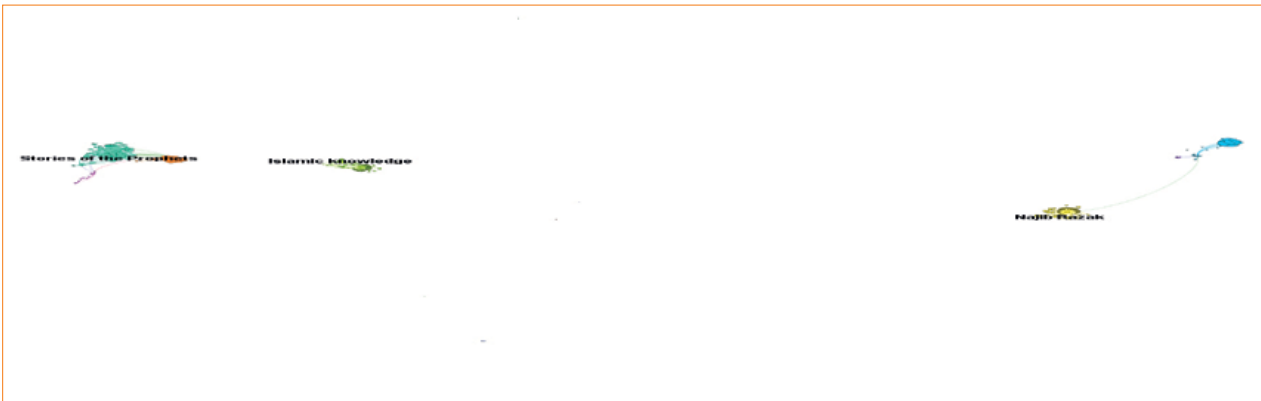
In tegenstelling tot anti-islamgroeperingen blijkt dat het directe netwerk van radicale-islam-Facebookpagina's relatief klein is, en dat het aantal links tussen deze pagina's zeer beperkt is. Dit is ook de reden dat we besloten om de links van pagina's die direct gekoppeld zijn aan deze pagina's in kaart te brengen. Het voordeel hiervan is dat we een veel groter netwerk aan verschillende pagina's verkrijgen. Het nadeel is dat het netwerk veel pagina's bevat die niet of nauwelijks als radicale-islam-pagina's kunnen worden gecategoriseerd.

Het Britse netwerk rondom radicaal-islamitische-Facebookpagina's is in Figuur A5 weergegeven. Een overzicht van de belangrijkste pagina's in de belangrijkste clusters is weergegeven in Tabel A6.

De lichtgroene cluster bevat pagina's die irrelevant zijn voor dit onderzoek; het bestaat voornamelijk uit pagina's die informatie over de islam verspreiden (*Islamic Knowledge, Islam Solution 2 Humanity, Islamic Information*). De lichtblauwe cluster (rechtsboven) bestaat uit pagina's die geliked zijn door de pagina van *Salafiyah London*, waarvan de meeste in het Arabisch zijn en gecategoriseerd zijn als boek (zie Tabel A6).

De zeeblauwe cluster (links in het netwerk) bestaat ook uit pagina's die informatie over de islam verspreiden. Deze pagina's hebben namen zoals *Stories of the Prophets, Messages of Islam* en *We are Muslim*. Deze redelijk gematigde pagina's zijn gerelateerd aan wat radicalere pagina's, zoals *Tawheed Publications*, in het oranje cluster. Deze cluster bevat ook pagina's die gewijd zijn aan moslimleiders.

Tot slot is er nog een aantal kleinere en geïsoleerde clusters, die om deze reden niet goed zichtbaar zijn in Figuur A5. Zo is er een klein roze cluster, bestaande uit pagina's die geliked worden door de pagina *We the Revolutionaries of this Ummah*, alsmede een klein rood cluster met daarin de Hizb ut-Tahrir-pagina's van het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Australië. Er zijn relatief veel geïsoleerde actoren in het netwerk. Dit zijn de volgende pagina's: *Hizb Ut-Tahrir English Radio; Al Muhajirun; Jihad – the forgotten obligation; One-finger Tawheed*.

Figuur A5: Het Britse netwerk rondom radicale islam Facebookpagina's

Tabel A6 Belangrijkste clusters in netwerk van Britse radicale islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Geel	28.68	16.30	Najib Razak Dr. Mahathir bin Mohamad Dato Dr. Haji Mohd Fadzilah Kamsah Najib Razak Awal Ashaari	Dato Dr. Haji Mohd Fadzilah Kamsah Najib Razak Awal Ashaari	Najib Razak Dr. Mahathir bin Mohamad 1st International Conference on Linguistic Studies
Zeeblauw	25.58	36.64	Nik Abdul Aziz Nik Mat Awal Ashaari নবীদের কাহিনী • Stories of the Prophets • বিশ্বনবী মুহাম্মদ সাঃ এর বাণী I Am Proud To be A Muslim হাসানার সব্বৈরতন্তর গম হত্যা মুত্তবরাজ ও দুনীতির আওয়ামী দৃশ্যন	Anwar Ibrahim Dr. Mahathir bin Mohamad নবীদের কাহিনী • Stories of the Prophets • বিশ্বনবী মুহাম্মদ সাঃ এর বাণী হাসানার সব্বৈরতন্তর গম হত্যা মুত্তবরাজ ও দুনীতির আওয়ামী দৃশ্যন	Dato Dr. Haji Mohd Fadzilah Kamsah بي-دامر مي-اور নবীদের কাহিনী • Stories of the Prophets • জুম আর খুবা Preaching Authentic islam In Bangla MISSION : TAWHEED
Lichtgroen	24.03	12.45	Alhamdulillah I M Muslim islamic Research Foundation islam islam Explorer Dr Muhammad Tahir-ul-Qadri islam itu Indah	Preaching Authentic islam In Bangla II আল-নোক্তি ইসলাম II islamic Research Foundation islam itu Indah islam Explorer Dheenu Islam (ദൈനুল ইসলাম)	I am Muslim islamic knowledge A heart without the Quran is like a ship without a compass. islam itu Indah islam Allah Is Watching You
Lichtblauw	9.56	18.12	موقع الإمام السنية موقع الإمام الأجرى الشيخ العلامة مقل بن هادي الوداعي رحمه الله محمد بن عمر بازومول فتاوى ودر العلامة ابن العثيمين رحمه الله	محمد بن عمر بازومول موقع الإمام الأجرى موقع الإمام السنية فتاوى ودر العلامة ابن العثيمين رحمه الله الشيخ العلامة مقل بن هادي الوداعي رحمه الله موقع الإمام الأجرى	الشيخ محمد بن عبدالله الإمام فضيلة الشيخ عبدالعزيز بن يحيى البرعي حفظه الله فضيلة الشيخ عبدالرحمن العدني حفظه الله الشيخ العلامة محمد بن عبدالوهاب الوصابي حفظه الله فضيلة الشيخ عثمان السالمي حفظه الله

Radicaalislamitisch netwerk Frankrijk

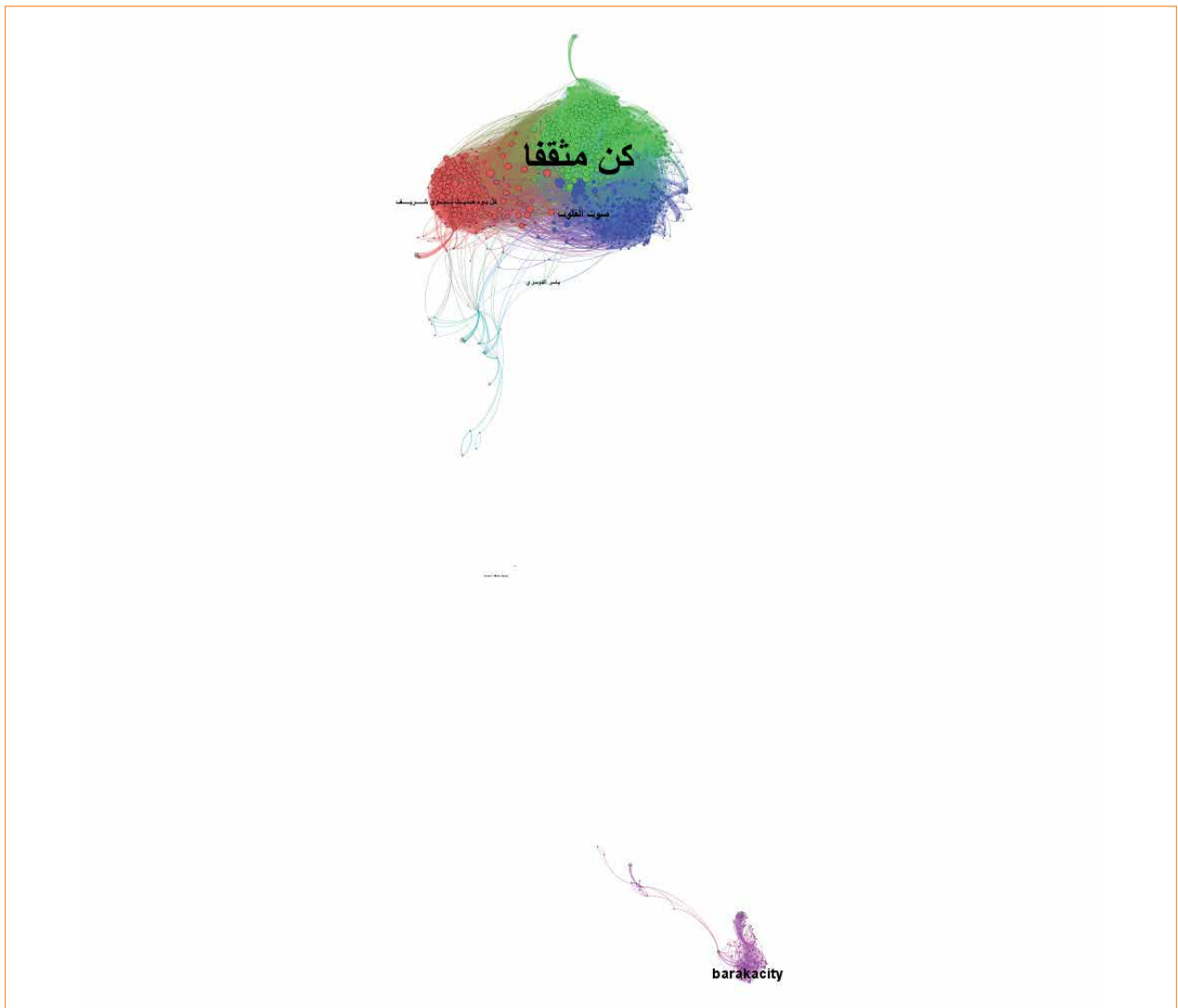
In Figuur A6 is het Franse radicaalislamitische netwerk visueel weergegeven. Tabel A7 geeft een overzicht van de meest prominente pagina's – op basis van likes, activiteit en indegree – in de verschillende clusters in dit netwerk.

De grootste clusters in het netwerk zijn de groene, blauwe en rode clusters. Deze drie clusters bestaan vooral uit Arabischstalige pagina's, maar ook uit een aantal Engelstalige pagina's. De pagina's in deze clusters zijn vrij divers en variëren van pagina's die gerelateerd zijn aan de islam, zoals de pagina's: *I love Allah, Muslims around the world, Every day hadith and a prayer, I ♥ Quran*. Tegelijkertijd zijn er veel andere 'community'-pagina's, zoals *Friends forever, Fashion lovers* etc. Deze clusters zijn irrelevant, omdat ze geen radicaalislamitische pagina's bevatten. Om deze reden zijn deze clusters ook niet in Tabel A7 weergegeven.

Wat verder verwijderd van deze prominente clusters bevinden zich een lichtblauwe cluster. De lichtblauwe cluster bestaat uit 46 pagina's. Vijf van deze pagina's zijn gewijd aan de Franse imam Rachid Abou Houdeyfa. Tabel A7 toont aan dat de pagina *Abou Houdeyfa Page Officiële* veel likes en interactie heeft. Het merendeel van de pagina's in deze cluster hebben een Arabische naam. Opvallend is dat deze cluster ook pagina's bevat die niet als islamitisch kunnen worden beschouwd, zoals de pagina's van TED Talk, Human Rights Watch, FIFA World Cup. In dit cluster bevinden zich ook de pagina's Rachid Abou Houdeyfa – en Rachid Abou Houdeyfa Page Officiële.

Verder verwijderd van de drie grote clusters is een roze cluster. De roze cluster is relevant omdat deze voornamelijk bestaat uit Franstalige pagina's van moslimgemeenschappen of pagina's die informatie bevatten voor moslims (bijvoorbeeld: *Rencontre Annuelle des Musulmans de France; Information Culte Musulman; Le Coran et Ses Miracles*). De pagina's van de Union des Organisations Islamiques de France (UOIF) en Nader Abou Anas bevinden zich in deze roze cluster. Deze cluster is mogelijk verder verwijderd van de rest van het netwerk omdat er minder Engelstalige pagina's zijn die gerelateerd zijn aan deze groep Franstalige pagina's.

De pagina *Collectif Cheikh Yassine*, die ook meegenomen was als seed in dit onderzoek, bevindt zich in een geel cluster, dat behalve deze pagina alleen de pagina van een nieuwswebsite bevat. Deze twee pagina's zijn geïsoleerd van de rest van het netwerk en hebben geen links van of naar andere pagina's in het netwerk.

Figuur A6: Het netwerk rondom Franse radicale islam Facebookpagina's

Tabel A7: Belangrijkste clusters in netwerk van Franse radicale islam Facebookpagina's

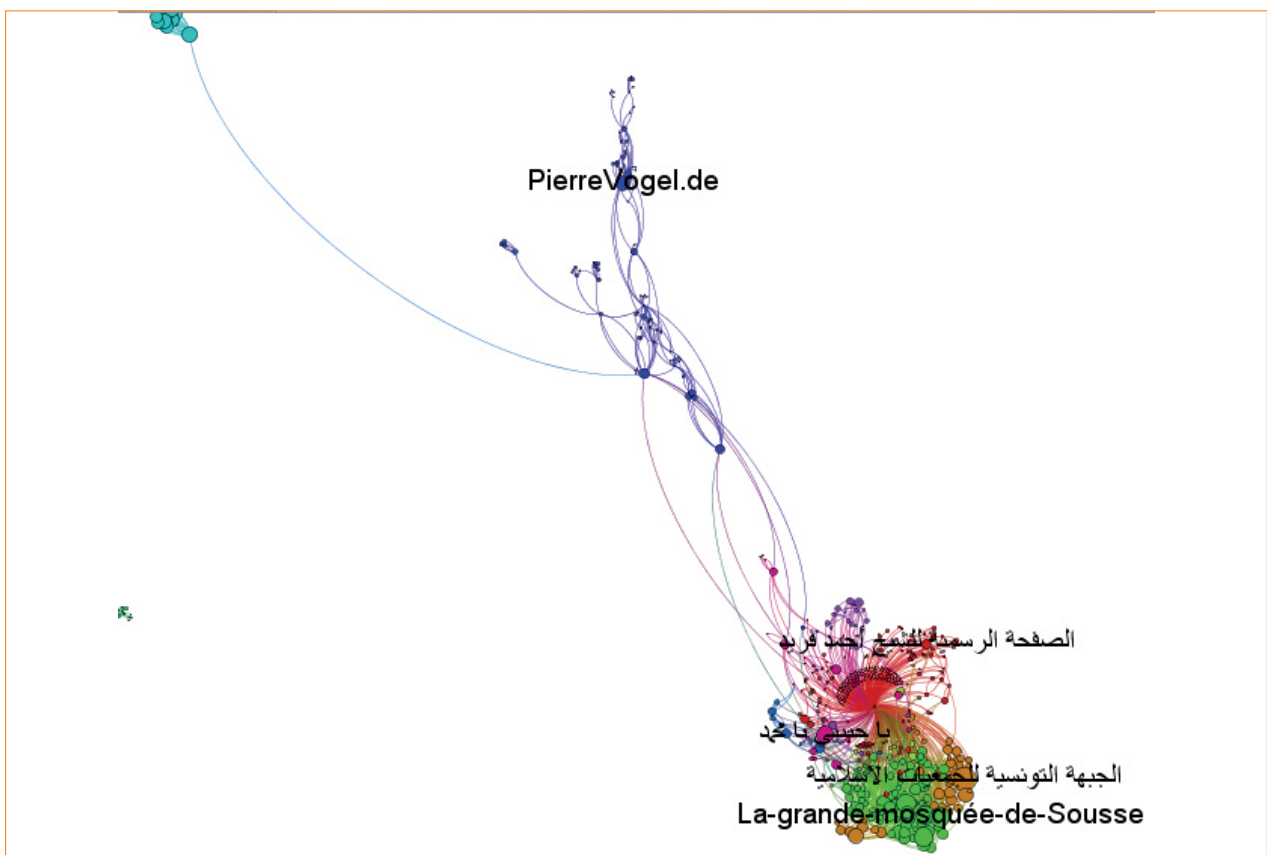
Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Roze	15.30	3.43	Allah الله Productive Muslim Mission Dawah Quran Explorer Human Rights Watch ياسر الدوسري	Mission Dawah barakacity Information Culte Musulman (Page Officielle) Rappels Islam Syria Charity Human Rights Watch Rachid Abou Houdeyfa (Page Officielle)	barakacity AJIB.ir LIFE Association Au Coeur de la Précarité SECOURS ISLAMIQUE FRANCE ياسر الدوسري الشيخ ياسر الدوسري
Lichtblauw	3.88	0.43	ياسر الدوسري Rachid Abou Houdeyfa (Page Officielle) I Stand with Gaza Réseau Quds Info	ياسر الدوسري ياسر الدوسري ياسر الدوسري محبين الشيخ ماهر المعيطلي	يارب نور قلبي بالإيمان القطامي تلاوات الشيخ ياسر الدوسري والشيخ ناصر موقع الشيخ ياسر بن راشد الدوسري

Radicaalislamitisch netwerk Duitsland

Het netwerk gerelateerd aan radicaalislamitische Duitse pagina's is weergegeven in Figuur A7. Tabel A8 geeft voor de grootste clusters in het netwerk weer wat de meest prominente pagina's zijn.

Alle seeds (op één na) bevinden zich in de blauwe cluster (15 % van de pagina's in het totale netwerk). Hierin bevinden zich ook onder andere *Stimme der Gelehrten*, *Die Wahre Religion* en de Facebookpagina van *Pierre Vogel*, die in deze cluster de meest prominente rol speelt (op basis van indegree). Dit cluster heeft duidelijk weinig affiniteit met de meeste andere (niet radicale) pagina's.

De kleine, geïsoleerde groene cluster linksonder bestaat uit een aantal pagina's rondom *Im Auftrag des islam*. De zeeblauwe cluster linksboven bestaat een aantal pagina's (boeken) rondom salafistische geleerden uit Yemen. De overige clusters rechts onderin de figuur zijn zeer divers van aard. Hiervan bevat het grootste, centrale rode cluster 40 % van de pagina's in het totale netwerk. Veel zijn internationaal (niet Duits) van aard en de cluster bevat veel mediapagina's.

Figuur A7: Het netwerk rondom Duitse radicale islam Facebookpagina's

Tabel A8: Belangrijkste clusters in netwerk van Duitse radicale islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Rood	39.37	17.33	Tafsir Center for Qur'anic Studies الصفحة الرسمية للشيخ احمد عطية - حفظه الله - كل يوم معلومة مهمة i7san.net - احسان شذكة It's Sunnah	الصفحة الرسمية للشيخ احمد عطية - حفظه الله - It's Sunnah فضيلة الشيخ وصيد بن عبد السلام بالي Tafsir Center for Qur'anic Studies وقل ربني ارحمهما كما ربياني صغيرا	الصفحة الرسمية للشيخ احمد فريد الصفحة الرسمية لمجلس شورى العلماء الصفحة الرسمية للشيخ محمد حسين يعقوب Dr Hazem Shouman المهرجان القرآني - بسوسة - La-grande-mosquée-de-Sousse جامع فاطمة الزهراء - سهاول - سوسة - official mosque khaled Assabr Sousse الجمعية القرآنية المحطية بزمدلين PierreVogel.de Stimme der Gelehrten Muhammad AlAlmany Abu Adam Sven Lau islam - Der Schlüssel zum Paradies يا حبيبي يا محمد
Groen	16.6	23.39	Cheikh Mohamed Machfar خيركم من تعلم القرآن وعلمه منهج السلف الصالح Kairouan الشيخ فريد الباجي	الشيخ فريد الباجي منهج السلف الصالح خيركم من تعلم القرآن وعلمه Cheikh Mohamed Machfar Kairouan	
Blauw	16.04	10.77	Dr. Bilal Philips Mission Dawah د . خالد المصلح Die wahre Religion PierreVogel.de	Dr. Bilal Philips Abu Adam Sven Lau PierreVogel.de Mission Dawah Siegel der Propheten	
Roze	6.27	2.72	الصفحة الرسمية للشيخ د . محمد العريفي . Tareq Al-Suwaïdan د . سلمان بن فهد العودة من أقوال العلماء والدعاة كن لله كما يريد يكن لك فوقك ما تريد	الصفحة الرسمية للشيخ د . محمد العريفي . Tareq Al-Suwaïdan د . سلمان بن فهد العودة كن لله كما يريد يكن لك فوقك ما تريد عظماء خدموا الاسلام	صفحة الشيخ عبدالعزيز الطريفي (الصفحة الرسمية) محمي الشيخ ماهر المعيقلي من أقوال العلماء والدعاة الصفحة الرسمية للشيخ ناصر العمر الجهة التونسية للجمعيات الاسلامية مساجد مدينة المنستير الشيخ محمد البارودي موقع الإسلام في تونس الصفحة الرسمية للشيخ مختار الجبالي
Oranje	6.90	7.24	شبكة الألوكة - الصفحة الرسمية Dorar.net موقع الإمام مالك للعلوم الشرعية Tunisia Charity	شبكة الألوكة - الصفحة الرسمية Dorar.net موقع الدرر السننية Tunisia Charity الصفحة الرسمية للشيخ مختار الجبالي معهد الإمام مالك للعلوم الشرعية	

Radicaalislamitisch netwerk Vlaanderen

Figuur A8 geeft het netwerk weer van de pagina's die gerelateerd zijn aan deze Nederlandstalige islamitische pagina's. In aanvulling daarop geeft Tabel A9 een overzicht van de meest prominente pagina's in de meest relevante clusters.

Het netwerk bestaat uit veertien clusters. In dit netwerk van pagina's die gerelateerd zijn aan radicaalislamitische pagina's zijn de grootste clusters niet per se de belangrijkste of meest relevante clusters. Zo bestaat de zeegroene cluster rechtsonder in het netwerk uit pagina's van nieuwsmedia, musea en artiesten. Ook de blauwe cluster linksonder in het netwerk bestaat uit dergelijke pagina's. De paarse cluster onderin bevat pagina's die evenmin relevant zijn, zoals de pagina van de dierenbeschermingsorganisatie PETA.

De blauwe cluster bovenin het netwerk bevat de meeste pagina's in het netwerk. Deze cluster bestaat vooral uit Arabischstalige pagina's, maar ook uit een aantal Engelstalige pagina's. Veel van deze pagina's zijn niet radicaalislamitisch. Daarnaast zijn er in deze cluster ook veel community pagina's, die niet direct gerelateerd zijn aan de islam.

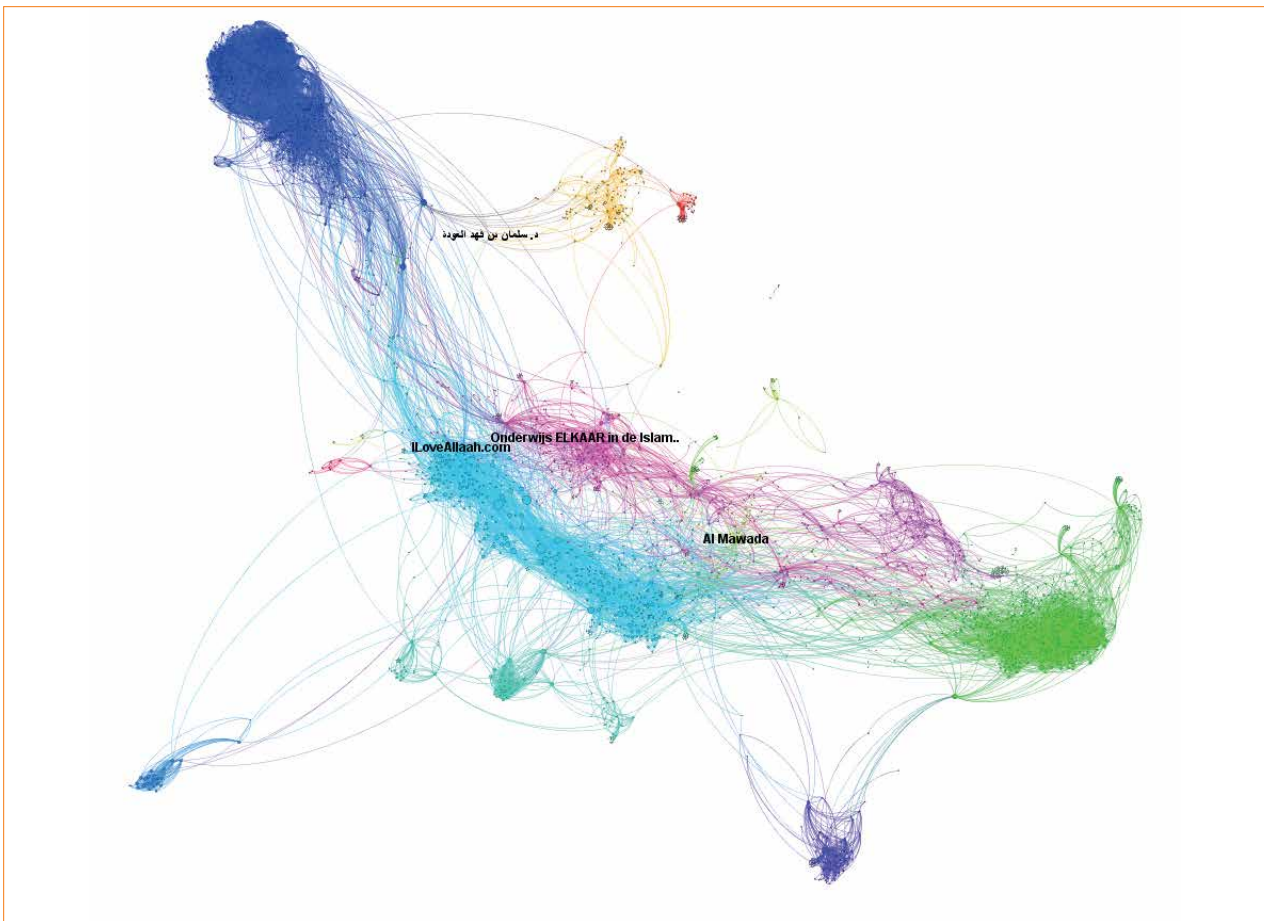
Ook in de lichtblauwe cluster middenin het netwerk zijn de meeste pagina's Engelstalige pagina's over de islam (bijvoorbeeld: *All things Islam*) of pagina's van islamitische predikers. Ook treffen in deze cluster de IESI Vlaanderen (*Institut Europées des Sciences Islamiques Vlaanderen*) aan. Verder bevat deze cluster pagina's die gerelateerd zijn aan België zoals: *Ligue des musulmans de Belgique*, *foire musulmane de Bruxelles*, *Islamic Events Belgium*.

De roze cluster in het midden van het netwerk bevat twee van onze seeds, namelijk de pagina's *Islam de enige ware Godsdienst* en *Islam De Ware Godsdienst*. Deze cluster bestaat vooral uit Nederlandstalige pagina's die gerelateerd zijn aan de islam (bijvoorbeeld: *Ik wil de Hijaab dragen*; *Info & adviezen mbt moslim worden*; *IslamNophobia Meldpunt België*; *Islamitische weetjes*). Deze cluster bevat ook pagina's die gericht zijn op het verlenen van hulp aan vluchtelingen.

De oranje cluster bovenin het netwerk bevat de pagina van *Ahlu-Sunnah Publicaties II*. Ook de pagina *Muslims bij elkaar* bevindt zich in de oranje cluster boven in het netwerk. De meeste pagina's in deze cluster zijn van islamitische predikers en zijn in het Arabisch. Hetzelfde geldt voor de rode cluster, die ook voornamelijk uit Arabische pagina's bestaat – mogelijk is dit de reden dat deze verder verwijderd ligt van alle andere pagina's.

Verspreid door het netwerk zit een groene cluster, deze bestaat uit Nederlandstalige pagina's, waarvan sommigen als Vlaams te onderscheiden zijn (bijvoorbeeld: *Jongerencommissie Al-Moustakbal Gent*, *Moskee El Nour Antwerpen*, *Islam in België en Nederland*). De pagina van *Al Mawada* behoort ook tot deze cluster, alsmede de pagina *Ik doe aangifte tegen Filip Dewinter*. Dit is een van de weinige voorbeelden van mobilisatie tegen anti-islamgroeperingen. De groeperingen op Facebook lijken namelijk voor het leeuwendeel op de eigen gemeenschap gericht.

De pagina *De strijd naar Jannah* is interessant omdat het zich in een klein cluster bevindt dat geïsoleerd is van de rest van het netwerk. Het ligt tussen de rode en groene cluster in en bestaat uit drie pagina's. Het is ook interessant om op te merken dat de pagina *Ahlu-Sunnah Publicaties III* met geen enkele andere pagina in het netwerk is verbonden. Dat is ook de reden dat beide niet duidelijk zichtbaar zijn in de afbeelding (Figuur A8).

Figuur A8: Het netwerk rondom Vlaamse radicale islam Facebookpagina's

Tabel A9: Belangrijkste clusters in netwerk van Vlaamse radicale islam Facebookpagina's

Cluster	# nodes	# edges	Page with maximum nr of likes	Page with maximum nr of interaction	Page with highest indegree
Lichtblauw	19.10	21.48	Amr Khaled	Hadith of the Day	ILoveAlaah.com
			Hadith of the Day	Amr Khaled	Im a Muslim & Im Proud
			IloveAllah.com	Mission Dawah	Productive Muslim
			Im a Muslim & Im Proud	Mufti Ismail Menk	Hadith of the Day
			Tareq Al-Suwaïdan	Holy Quran A Complete code of Life	Hamza Yusuf
Roze	13.45	6.95	delet page...ALLAH ISA CRIMINAL	Haramain	Onderwijs ELKAAR in de Islam..
			Sheikh Abdurahman as-Sudais (Imam of Masjid alHaraam Makkah)	trotsopislam.nl	Free Hands
			رضا حكيم وخبير الأعشاب الشيخ رضا	Islam en meer	Sahih Al-Bukhari & Sahih Al-Muslim
			Haramain	Stichting Dier&Recht	Amana
			A heart without the Quran is like a ship without a compass.	Abubakar Mohammed	Alle Marokkaanse Schoonheden Bij Elkaar!
Oranje	5.61	2.39	د . سلمان بن فهد العودة	Dr. Bilal Philips	د . سلمان بن فهد العودة
			Dr. Bilal Philips	د . سلمان بن فهد العودة	الصفحة الرسمية : الشيخ الحسن بن علي الكثاني الحسني
			الشيخ محمود المصري	الاتحاد العالمي لعلماء المسلمين	الصفحة الرسمية لفضيلة الشيخ أبي إسحاق الحويني
			الاتحاد العالمي لعلماء المسلمين	barakacity	محمد الحسن بن الددو الشقيطي Dedew
			الاتحاد العالمي لعلماء المسلمين	محبتي الرئيس الشرعي د . محمد مرسي	الاتحاد العالمي لعلماء المسلمين
Groen	3.70	0.92	الشيخ محمد احمد - الصحن بن الددو الشقيطي	Mohamed Dedew	AlMawada
			Ahmad AISHugairi - الشقيري أحمد	Ahmad AISHugairi - الشقيري أحمد	Ahmad AISHugairi - الشقيري أحمد
			الرئيس محمد مرسي - الصفحة الرسمية	حزب الحرية و العدالة - الصفحة الرسمية	الشقيري أحمد
			حزب الحرية و العدالة - الصفحة الرسمية	Falouja Fans Page	Ettaouhid Jongeren Commissie
			هشام قنديل	بوابة خدمات الحكومة المصرية	الرئيس محمد مرسي - الصفحة الرسمية
			بوابة خدمات الحكومة المصرية	الرئيس محمد مرسي - الصفحة الرسمية	MoslimMedia

1.2.7 Algemene karakteristieken van de netwerken vergeleken tussen de landen

Tabel A10 geeft een algemeen overzicht van het Britse, Franse, Duitse en Vlaamse anti-islam netwerk. Het beschrijft het aantal pagina's in het gehele netwerk (nodes), het aantal links tussen deze pagina's (edges) en een aantal andere eigenschappen van de netwerken. Deze metingen zijn interessant voor het vergelijken van de verschillende netwerken tussen de landen. Op zichzelf zeggen deze metingen vrij weinig.

Zo laat Tabel A10 zien dat het Duitse netwerk het grootste is (1827 pagina's) en het Vlaamse netwerk het kleinste (98 pagina's). De dichtheid (*density*) verwijst naar het aantal bestaande links dat Facebookpagina's met elkaar hebben, gedeeld door het aantal mogelijke links die er in het netwerk zouden kunnen bestaan als elke Facebookpagina aan elkaar gelinkt zou zijn. Het Vlaamse netwerk heeft de hoogste dichtheid (0,026). Verder geeft 'average degree' aan hoeveel andere pagina's een pagina gemiddelde 'likt'. Deze is het hoogste in het Britse netwerk; gemiddeld hebben de pagina's in het Britse anti-islamnetwerk een link met 9,579 andere pagina's in het netwerk. Tot slot geeft de 'average path length' aan dat de Facebookpagina's in het Duitse netwerk gemiddeld het verste van elkaar verwijderd zijn (5,124 stappen).

Tabel A11 geeft een vergelijkbaar overzicht van de netwerkmaten van de Facebookpagina's die gelinkt zijn aan Britse, Franse, Duitse en Vlaamse radicale islam Facebookpagina's.

Tabel A10: Overzicht van het netwerk van Britse, Franse, Duitse en Vlaamse anti-islam Facebookpagina's

	VK	FR	DU	VL
Nodes (aantal pagina's)	829	451	1827	98
Edges (aantal relaties tussen de pagina's)	7941	3247	15126	249
Density	0.012	0.016	0.005	0.026
Average degree	9.579	7.200	8.279	2.541
Average path length	3.935	4.646	5.124	2.871

Tabel A11: Overzicht van het netwerk van Britse, Franse, Duitse en Vlaamse radicaalislamitische Facebookpagina's

	VK	FR	DU	VL
Nodes (aantal pagina's)	387	954	536	2728
Edges (aantal relaties tussen de pagina's)	988	14278	1616	13489
Density	0.007	0.016	0.006	0.002
Average degree	2.553	14.996	3.015	4.945
Average path length	2.829	2.794	4.257	7.476

1.3 Inhoudsanalyses van de Facebookpagina's

1.3.1 Selectie Facebookpagina's en teksten voor inhoudsanalyse

Door middel van *webscraping* hebben we alle comments en posts verzameld die tussen 1 augustus 2015 en 1 november 2015 op de geselecteerde anti-islam- en radicale-islam- Facebookpagina's geplaatst zijn. Voor de verzameling van deze data is gebruik gemaakt van de Facebookapplicatie Netvizz. Deze applicatie onttrekt informatie over de URL's van de posts, de categorisatie van deze posts (link, video, afbeelding, tekst), de datum en de tijd waarop deze post geplaatst is, het aantal likes en comments dat de post ontvangen heeft, de inhoud van de comments en informatie over de gebruikers die deze comments geplaatst hebben (IP-adressen, geslacht en de locatie).

De selectie van Facebookpagina's voor de inhoudsanalyse is weergegeven in Tabel A12. De selectie van deze pagina's is gebaseerd op een aantal criteria. Allereerst zijn pagina's die als prominent gezien kunnen worden meegenomen in het onderzoek. Prominente pagina's

zijn pagina's die veel aandacht krijgen van andere pagina's in het netwerk (dit zijn pagina's met een hoge indegree), alsmede pagina's die veel aandacht van Facebookgebruikers ontvangen (dit zijn pagina's met een hoog aantal likes). Verder was de activiteit van de pagina van belang voor het verzamelen en analyseren van posts. Zo bleek bijvoorbeeld dat de pagina van het Identitair Verzet Vlaanderen zeer inactief was en maar weinig berichten heeft geplaatst gedurende de periode van drie maanden waarin de data is verzameld. Deze pagina is daarom niet meegenomen in de analyse. Pagina's die daarentegen extreem actief waren zijn ook niet meegenomen (dit gold voor de pagina van Britain First), omdat de dataverzameling hiervoor erg veel tijd vergde. Verder was het voor de inhoudsanalyses van radicaalislamitische pagina's van belang dat de pagina's (voornamelijk) posts en comments plaatsten in het Engels, Frans, Duits en Nederlands. We richtten ons in dit onderzoek in de eerste plaats op de communicatie over en weer tussen radicaalislamitische groeperingen en anti-islamgroeperingen, en is het dus van belang dat de meeste berichten in een gedeelde taal zijn, dus bijvoorbeeld niet in het Arabisch.

Bij de inhoudsanalyse hebben we zowel tekst die geplaatst is door gebruikers (reacties, *comments*) als de tekst die geplaatst is door de beheerder(s) van de Facebookpagina (berichten, *posts*) geanalyseerd. We maken dus net als Arzheimer (2015a) een onderscheid tussen beheerders en gebruikers. Hiermee kunnen we nagaan in hoeverre organisatoren dezelfde wensen en grieven hebben als hun achterban. In dit onderzoek zijn de posts door gebruikers niet geanalyseerd, omdat gebruikers op de meeste pagina's geen posts mogen plaatsen (bij de Duitse pagina's mocht dit bijvoorbeeld alleen op de pagina van Alternative für Deutschland).

Betreft de data van de gebruikers bevatte de verzamelde data een lijst van alle comments die tussen 1 augustus en 1 november 2016 geplaatst waren. Voor elke comment was het IP-adres van degene die deze comment plaatste, bekend. Om een inzicht te krijgen in de mate van overlap tussen de gebruikers van de verschillende pagina's hebben we de lijsten van IP-adressen ingevoerd in de tool *Listnet*.⁶ Deze tool is ontworpen door het Digital Methods Initiative en vergelijkt de overeenkomsten tussen twee of meer lijsten van IP-adressen. De output van deze tool is een netwerkbestand (Fernandez 2014). In dit onderzoek is deze output gebruikt om het percentage van overlap te berekenen.

Tabel A12: De geselecteerde Facebookpagina's voor de inhoudsanalyses

	Selectie pagina's anti-islam	Selectie pagina's radicale islam
VK	English Defence League (EDL) British National Party (BNP) UKIP	Hizb Ut Tahrir (HT) Britain
FR	Front National (FN) Génération Identitaire	Rachid Abou Houdeyfa (Page Officiële) UOIF (Union des Organisations Islamiques de France)
DU	Pegida Alternative für Deutschland (AfD) NPD	Pierre Vogel
VL	Vlaams Belang (VB) Pegida Vlaanderen	Al Mawada

1.3.2 Dataschoning en methode van inhoudsanalyse van de Facebookpagina's

Kwalitatieve inhoudsanalyses

De exploratieve kwalitatieve inhoudsanalyse is uitgevoerd naar voorbeeld van Mann e.a. (2015). Hiervoor hebben we een gedeelte van de posts en comments van alle pagina's grondig gelezen om een indruk te krijgen en aanwezige frames en terminologie in de

6 https://tools.digitalmethods.net/netvizz/facebook/dmi_tools/listnet/index.php

teksten te identificeren. Deze analyse geeft die een beter inzicht in waarom bepaalde woorden voorkomen, en hoe ze gebruikt worden. Hierbij is niet alleen naar de posts zelf gekeken, maar ook naar hoe mensen op deze berichten reageren. Daarnaast geeft deze analyse meer inzicht in het gebruik van sarcasme, de aanwezigheid van tegengeluiden op de pagina en de framing van de in- en outgroup. Hiermee vormt de analyse een goede aanvulling en achtergrond op de meer kwantitatieve analyse van de posts en comments. Verder reikt de analyse ook nuttige input aan voor de benodigde sleutelwoorden en concepten, die in de automatische inhoudsanalyse zijn gebruikt.

Kwantitatieve inhoudsanalyses

Een automatische inhoudsanalyse werd gebruikt om systematisch informatie te kunnen onttrekken van grote hoeveelheden tekst (Feldman & Sanger 2007). De posts van pagina's kunnen gecategoriseerd worden als foto's, filmpjes, URL's of tekst. De kwantitatieve inhoudsanalyse richt zich alleen op de analyses van teksten die op deze pagina's zijn geplaatst en laat hiermee de foto's, filmpjes en URL's achterwege. Veel posts zijn echter links, foto's of video's. De analyse geeft daarom geen volledig overzicht van alle posts die geplaatst zijn. Met name de English Defence League plaatste veel afbeeldingen of plaatjes zonder tekst, de frequenties van het aantal woorden zijn bij deze pagina daarom relatief laag.

Deze kwantitatieve inhoudsanalyses bestaat uit een aantal onderdelen, namelijk: (1) de frequenties van de meest voorkomende woorden in de posts en comments; (2) de frequenties van woorden die refereren naar in- en out-groups; en (3) een overzicht van woorden die vaak in combinatie worden genoemd met de in- en out-groups, door middel van wordclouds.

De eerste twee onderdelen zijn uitgevoerd aan de hand van de programmeertaal Python. Voordat deze analyses konden worden uitgevoerd, moest de tekstdata eerst opgeschoond worden. Hierbij worden leestekens verwijderd, hoofdletters in kleine letters veranderd en worden tekens verwijderd uit de tekst (*unicoding*). De tekst, oorspronkelijk een reeks letters, wordt gesplitst in een lijst van woorden (*tokenising*). Tenslotte worden stopwoorden verwijderd uit de tekst met behulp van lijsten met stopwoorden.

De frequentie van bepaalde woorden (onderdeel 1) verwijst naar '*issue salience*'. Deze analyse geeft inzicht in de belangrijkste onderwerpen die worden besproken in posts en reacties op de pagina's. Bij deze analyse van meest voorkomende woorden in de tekst hebben we zogenoemde stopwoorden (zoals bij Britse pagina's de woorden *and*, *it*, *with* etc.) verwijderd.

De mate van sociale categorisatie (onderdeel 2) is gemeten met de frequenties van woorden die refereren naar in- en out-groups (cf. Van Stekelenburg e.a. 2010; Bijnsdorp 2015). We hebben allereerst lijsten opgesteld met termen die naar de in- en outgroup verwezen. Van de woorden in deze lijsten is berekend hoe vaak deze in de posts en comments voorkwamen. In de resultaten, die we hieronder presenteren, zullen we in- en outgroepen die nooit of nauwelijks genoemd worden in verband met de leesbaarheid van de tabel soms weglaten. Tot slot moet bij deze analyse opgemerkt worden dat onze tweedeling van in- en outgroups op basis van "het Westen" versus "de moslims" een sterke vereenvoudiging is van het discours: bij anti-islamgroeperingen is het bijvoorbeeld maar de vraag in hoeverre "Europeanen", "Amerikanen" of "joden" feitelijk als ingroups worden beschouwd.

Aan de hand van wordclouds is op een kwantitatieve manier weergegeven welke woorden vaak worden gebruikt in combinatie met de in- en outgroup in de comments op de pagina's (onderdeel 3). Hiervoor zijn eerst comments waarin de in- en outgroup werden genoemd geselecteerd. Voor de Britse pagina's waren dit comments waarin woorden die begonnen met *Brit* of *UK* geselecteerd voor de ingroup. Comments met woorden die begonnen met *islam* of *muslim* zijn geselecteerd voor de outgroup. Voor Franse pagina's waren dit comments met *France* of *Français* (ingroup) en *islam* of *musulman* (outgroup), bij de Duitse

pagina's waren dit de comments met *deutsch* (ingroup) en met de termen *muslim* of *islam* (outgroup). Ten slotte waren dit Vlaamse comments met daarin *Vlaams* of *Belg* (ingroup) en *islam* of *moslim* (outgroup). De selectie van deze termen hebben we gedaan op basis van de eerdere kwantitatieve analyse, die inzicht gaf in hoe frequent deze woorden werden gebruikt. De geselecteerde comments zijn vervolgens gevisualiseerd door middel van een wordcloud.⁷

Deze visualisatie geeft weer hoe vaak welke woorden in combinatie met bovengenoemde in- en outgrouppreferenties in dezelfde posts voorkomen. Het relevante gegeven is de grootte van woorden in de cloud; hoe groter het woord, des te vaker het genoemd wordt. Deze wordclouds geven zodoende een inzicht in de wijze waarop de in- en outgroup geframed zijn in de reacties op de verschillende pagina's. Deze analyse kan bijvoorbeeld inzicht geven in hoeverre moslims met extremisme en dreiging worden geassocieerd, en in hoeverre deze associatie verschilt tussen de pagina's. Wanneer de islam vaak genoemd wordt in combinatie met negatieve termen laat dit zien dat de islam als dreiging wordt gezien.

Hoewel wordclouds snel inzicht geven in welke woorden vaak gebruikt worden in relatie tot elkaar, heeft deze analyse ook nadelen. Allereerst heeft de kleur en afstand van woorden in de wordclouds geen betekenis. Enkel de grootte van woorden is relevant, omdat dit aangeeft hoe vaak dit woord gebruikt wordt. Een ander nadeel van deze analyse is dat er een onbeperkt aantal woorden gebruikt kunnen worden in een Facebookreactie. Dit maakt dat sommige reacties erg lang zijn. De wordclouds kunnen daarom ook woorden bevatten die heel ver verwijderd zijn van de woorden die naar de in- en outgroup verwijzen.

Meer in het algemeen geldt dat, hoewel automatische inhoudsanalyse zeer geschikt is om patronen te ontdekken in grote hoeveelheden tekst, het ook nadelen heeft. Het analyseren van data door middel van frequenties en 'word co-occurrences' (woorden die vaak in relatie met elkaar gebruikt worden) kan niet altijd goed geïnterpreteerd worden (Tamura 2011). Zo is het moeilijk om sarcasme te detecteren. Zie bijvoorbeeld het verschil in het gebruik van het woord *peaceful* tussen deze twee posts: "Not all Muslims are terrorists just like not all Germans were Nazi. I'm sure the majority of Muslims are peaceful" versus: "Muslims fighting Muslims, such a peaceful religion or should I say cult?"

1.3.3 Resultaten kwantitatieve inhoudsanalyses

Hieronder presenteren we de uitkomsten van de drie bovengenoemde onderdelen van de kwantitatieve inhoudsanalyses (Tabellen A13 t/m A36 en Figuren A11 t/m A18). Voor de bespreking van de resultaten en conclusies verwijzen we naar de betreffende landenhoofdstukken.

⁷ <https://www.jasondavies.com/wordcloud/>

Anti-islampagina's in Verenigd Koninkrijk

Tabel A13: 20 meest frequente woorden op anti-islampagina's in het VK

English Defence League		UKIP		British National Party	
Posts beheerder (n=1422)	Comments gebruikers (n=16.4366)	Posts beheerder (n=181)	Comments gebruikers (n=11.6857)	Posts beheerder (n=531)	Comments gebruikers (n=54.135)
english	people	ukip	eu	people	people
defence	country	eu	people	eu	country
League	muslims	nigel	country	british	like
Edl	muslim	farage	ukip	europe	just
Police	think	uk	just	bnp	british
Said	want	leader	nigel	party	want
islamic	know	european	like	britain	think
Shared	isis	mep	uk	country	need
Link	good	people	want	just	government
Muslim	problem	party	british	national	good
Isis	need	said	vote	immigration	time
People	islam	british	cameron	like	right
Court	world	government	need	labour	way
State	living	union	think	political	cameron
Men	time	britain	time	cameron	know
migrants	right	country	way	join	britain
New	war	spokesman	know	government	come
women	way	campaign	europe	european	uk
Attack	refugees	referendum	fuhrer	time	say
islam	happy	share	eu	today	stop

Tabel A14: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op de anti-islampagina's in het VK (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	English Defence League				UKIP				British National Party			
	Posts beheerder (n=1422)		Comments gebruikers (n=164,366)		Posts beheerder (n=181)		Comments gebruikers (n=116,857)		Posts beheerder (n=531)		Comments gebruikers (n=54,135)	
	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel
totaal islam/moslim	194	10,63	29428	9,52	2	0,15	5518	1,74	237	2,44	3420	3,64
muslim(s), islam(ic)(s), islamism, islamification, islamised, islamisation, islami-fied, islamist(s), sharia(h)												
totaal immigranten	53	2,90	4392	1,41	31	2,34	9148	2,90	370	3,82	2850	3,03
invader(s), foreign, foreigner(s), alien(s), immigration, migrant(s)												
totaal "zij"	175	9,60	72203	23,36	102	7,70	54688	17,31	1617	16,72	22937	24,37
they, their, them												
overig:												
isil/isis	55	3,02	6050	1,96	0	0,00	1101	0,35	30	0,31	610	0,65
indian(s), pakistani(s)	4	0,22	431	0,14	0	0,00	254	0,08	10	0,10	157	0,16
syrian(s)	11	0,60	1108	0,36	0	0,00	661	0,21	107	1,11	203	0,22

Tabel A15: Ingroup salience. Frequentie ingroups benoeming op de anti-islam pagina's in het VK (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	English Defence League				UKIP				British National Party			
	Posts beheerder (n=1422)		Comments gebruikers (n=164,366)		Posts beheerder (n=181)		Comments gebruikers (n=116,857)		Posts beheerder (n=531)		Comments gebruikers (n=54,135)	
	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel
 totaal British/Britain	88	4,83	10949	3,54	145	10,94	20405	6,46	860	8,88	6215	6,62
British, Brit(s), Briton(s), Britain, Britian, Britain's, Britains, uk												
 totaal "wij"	109	5,99	42365	13,71	201	15,16	62182	19,68	1328	13,73	17454	18,55
we, us, our												

Figuur A11: Wordclouds met de termen moslim of islam (outgroup) en british of uk (ingroup) op de Britse anti-islam pagina's

Radicale-islampagina's in Verenigd Koninkrijk

Tabel A16: 20 meest frequente woorden op de pagina van Hizb ut-Tahrir Britain (VK)

Posts van beheerder (n=760)	Comments van gebruikers (n=67)
hizb	muslims
tahrir	people
ut	country
allah	islam
conference	australia
khilafah	like
muslim	allah
news	muslim
swt	just
bangladesh	australian
britain	way
death	want
ut-tahrir	it's
watch	know
water	life
ﷻ	come
deaths	think
islam	live
life	ameen
ummah	religion

Tabel A17: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op Hizb ut-Tahrir Britain (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Posts van beheerder (n=760)		Comments van gebruikers (n=67)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal British/Britain	7	3,51	23	0,83
britain, british, brit(s), briton(s), uk				
totaal "zij"	25	12,53	538	19,38
they, them, their				
totaal Europa	1	0,50	14	0,50
europe/eu, european(s)				
totaal Amerika	6	3,01	29	1,05
america, usa, american(s)				
totaal Westen	1	0,50	44	1,59
west, western(ers)				

Tabel A18: Ingroup salience. Frequentie ingroups benoeming op Hizb ut-Tahrir Britain (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Posts van beheerder (n=760)		Comments van gebruikers (n=67)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal islam/moslams	20	10,02	370	13,33
islam(ic), islamics, islamism, islamist(s), islamia, muslim(s)				
totaal "wij"	20	10,02	347	12,50
we, us, our				
overig:				
sharia, shariah	0	0,00	24	0,87

Tabel A20: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op de Franse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Front National				Génération Identitaire			
	Posts beheerders (N=380)		Comments gebruikers (n=43241)		Posts beheerders (N=115)		Comments gebruikers (N=7015)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal islam/moslim	1	0,13	512	0,62	35	6,30	211	2,15
(l')Islam, islamique, islamiste(s), (l') Islamisation, (les) musulman(s), la charia								
totaal immigranten/buitenlanders	31	3,96	2131	2,52	39	7,02	217	2,22
les étranger(s), migrant(s), les immigrant(s), les réfugiés, les clandestin(s)								
totaal "zij"	9	1,15	8118	9,67	27	4,86	1355	13,88
ils, leur, eux								
overig:								
État islamique (EI), Isis, deach	0	0,00	48	0,06	0	0,00	11	0,11
Arabe, Maghrébin(s), Algérien(s), Marocain(e/s)	0	0,00	69	0,07	1	0,18	7	0,07
(les) Syrien(s), syrienne	0	0,00	94	0,11	0	0,00	15	0,15
Palestinien, Palestinienne, Palestine	0	0,00	14	0,01	0	0,00	0	0,00

Tabel A21: Ingroup salience. Frequentie ingroups benoeming op de Franse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Front National				Génération Identitaire			
	Posts beheerders (N=380)		Comments gebruikers (n=43241)		Posts beheerders (N=380)		Comments gebruikers (n=43241)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal Frankrijk/Frans	89	11,38	14121	16,83	39	7,02	1819	18,63
français(e), français(es), (La) France, notre pays, notre nation, notre culture, notre identité								
totaal "wij"	12	1,54	8036	9,58	119	21,41	1148	11,76
notre, nous								
totaal Europa								
(L')Europe, européenne, (L')Union européenne (l'UE/UE)	28	3,58	699	0,84	17	3,06	130	1,33
totaal Amerika	2	0,26	144	0,17	2	0,36	16	0,16
USA, Amérique, Les États-Unis, Américain(e/es/s)								
totaal Israel								
juif, Israël, israel	0	0,00	34	0,04	0	0,00	3	0,03

Radicale-islampagina's in Frankrijk

Tabel A22: 20 meest frequente woorden in de posts en comments van UOIF en Rachid Abou Houdeyfa

UOIF		Rachid Abou Houdeyfa	
Posts beheerders (n=50)	Comments gebruikers (n=197)	Posts beheerders (n=121)	Comments gebruikers (n=9394)
Hadiths	allah	allah	allah
Allah	fois	houdeyfa	amine
musulmans	secte	r.abou	qu'allah
dieu	type	dit	dieu
islam	jour	femme	religion
musulman	françaisdefendtonpays	abou	faire
vie	hc	imam	dit
faire	location	mari	rachid
faut	photos	prière	amin
ibn	ufi	al	merci
coran	faire	faire	musulmans
professeur	prophète	musulman	l'islam
savants	faut	prophète	ya
saws	penser	musulmans	salam
cheikh	simplement	personnes	al
également	pays	propos	faut
gens	mieux	rachid	bon
juifs	obliger	brest	dire
parole	gens	jour	gens
prophète	personnes	salut	imam

Tabel A23: Outgroup salience. Overzicht van hoe frequent outgroups genoemd worden in comments en posts op de pagina van UOIF en Rachid Abou Houdeyfa

	UOIF				Rachid Abou Houdeyfa			
	Posts beheerders (n=50)		Comments gebruikers (n=197)		Posts beheerders		Comments gebruikers	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal Frankrijk/Frans	5	1,67	5	0,75	9	1,14	289	1,73
français(e), français(e), France								
totaal "zij"	32	10,66	47	7,06	34	4,33	882	5,27
ils, leur, eux								
totaal Europa	0	0,00	0	0,00	0	0,00	4	0,02
(L')Europe, européenne, L'Union européenne (UE)								
totaal Amerika	0	0,00	0	0,00	0	0,00	12	0,07
Les États-Unis, Amérique, USA, Américain(s/es)								
totaal Israel	5	1,67	9	1,35	0	0,00	60	0,36
juif(s), Israël								

Tabel A24: Ingroup salience. Overzicht van hoe frequent de ingroup genoemd wordt in comments en posts op de pagina van UOIF en Rachid Abou Houdeyfa

	UOIF				Rachid Abou Houdeyfa			
	Posts beheerders (n=50)		Comments gebruikers (n=197)		Posts beheerders (n=121)		Comments gebruikers (n=9394)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
Totaal islam/muslims	31	10,33	26	3,90	53	6,74	1160	6,94
(L')Islam, islamique(s), islamiste(s), l'islamisation, (les) musulmans								
totaal "wij"	27	8,99	84	12,64	60	7,64	1721	10,29
notre, nous								
overig:								
(la) charia	0	0,00	0	0,00	0	0,00	5	0,03

Anti-islampagina's Duitsland

Tabel A25: Meest frequente woorden op Duitse anti-islampagina's

NPD		AfD		Pegida	
Posts beheerders (n=554)	Comments gebruikers (n=90.964)	Posts beheerders (n=186)	Comments gebruikers (n=114.299)	Posts beheerders (n=773)	Comments gebruikers (n=195.841)
npd	deutschland	deutschland	deutschland	#pegida	deutschland
deutschland	npd	#afd	afd	#montagistpegidatag	menschen
asylbewerber	menschen	afd	merkel	#aufdiestraße	land
deutschen	land	politik	menschen	deutschland	pegida
ds-tv	deutsche	alternative	land	flüchtlinge	merkel
deutsche	flüchtlinge	merkel	flüchtlinge	pegida	flüchtlinge
frank	deutschen	asylbewerber	deutschen	dresden	deutschen
franz	leben	menschen	politik	menschen	volk
flüchtlinge	gut	bundesregierung	deutsche	#schengenaussetzen	deutsche
politik	merkel	deutschen	gut	#asylbetrüggerraus	gut
europa	leute	petry	volk	#dresdnerthesen	leute
jahr	volk	meuthen	herr	#grenzendicht	politik
asylbewerbern	bitte	erklärt	genau	politik	leben
merkel	geld	frauake	bitte	#merkteuchdienamen	bitte
berlin	genau	regierung	leute	2015	politiker
deutlich	recht	bürger	recht	#glücksritterzurückverschiffen	genau
heimatpartei	meinung	#herbstoffensive2015	leben	artikel	kinder
soziale	richtig	europa	regierung	land	recht
bundesregierung	bekommen	jörg	meinung	europa	dresden
land	ausländer	flüchtlinge	partei	montag	regierung

Tabel A26: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op Duitse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	NPD				AfD				Pegida			
	Posts beheerders (n=554)		Comments gebruikers (n=90.964)		Posts beheerders (n=186)		Comments gebruikers (n=114.299)		Posts beheerders (n=773)		Comments gebruikers (n=195.841)	
	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel
totaal islam/moslim	39	1,09	1594	0,85	4	0,20	3757	1,20	172	2,50	10046	1,95
islam(s), islamitisch(e/n), islamischer, islamist(en), islamis(i)erung, islamic, sharia(h), scharia, Muslim(s), Muslime(n), Moslem(e), Moslems, muslimische(n/r), muslimin												
totaal immigranten/buitenlanders	143	3,98	7.515	3,99	52	2,62	9.897	3,12	265	3,87	14327	2,79
ausländer(n), immigrant(s/en), migrant(en), zuwanderer, flüchtling(e)n												
totaal "zij"	196	5,45	15003	7,96	145	7,31	33599	10,60	445	6,49	44625	8,68
Sie												
overig:												
Isis, (Der) islamische Staat (IS)	0	0,00	107	0,05	0	0,00	185	0,06	2	0,03	356	0,07
Araber, arabisch+e(n)	3	0,08	159	0,09	0	0,00	359	0,11	19	0,28	778	0,15
palästinensische(n), Palästina(s), Palästinenser	0	0,00	14	0,00	0	0,00	20	0,00	0	0,00	34	0,00

Tabel A27: Ingroup salience. Frequentie ingroup benoeming op Duitse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	NPD				AfD				Pegida			
	Posts beheerders (n=554)		Comments gebruikers (n=90.964)		Posts beheerders (n=186)		Comments gebruikers (n=114.299)		Posts beheerders (n=773)		Comments gebruikers (n=195.841)	
	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel	abs	rel
totaal Duits/Duitsland	425	11,81	18935	10,04	224	11,29	24616	7,77	316	4,6	36082	7,03
Deutsch, Deutsche(r), deutschen, Deutschland, unserem Land, deutsche(n/s) Volk, eigene Volk												
totaal "wij"	256	7,12	20669	10,97	302	15,21	35297	11,14	952	13,9	63566	12,37
uns, wir, unser(+e/r), unserem, unseren												
totaal Europa	110	3,06	1125	0,90	65	3,28	5029	1,59	159	2,31	6545	1,26
Europa, europäer(n), Europäisch(en), EU												
totaal Amerika	23	0,64	728	0,39	0	0,00	2035	0,65	7	0,10	2196	0,42
USA, Amerikanisch(e/n/r), Amerika(ner), Vereinigte Staaten												
totaal Israël	0	0,00	324	0,18	0	0,00	433	0,14	0	0,00	546	0,11
Israel, israelische(n), jüdische(n/r), Jude(n)												

Figuur A15: Wordclouds met de termen muslim of islam (outgroup) en deutsch (ingroup) op de Duitse anti-islampagina's

Radicale-islampagina's Duitsland

Tabel A28: 20 meest frequente woorden in posts en comments op Pierre Vogel's pagina

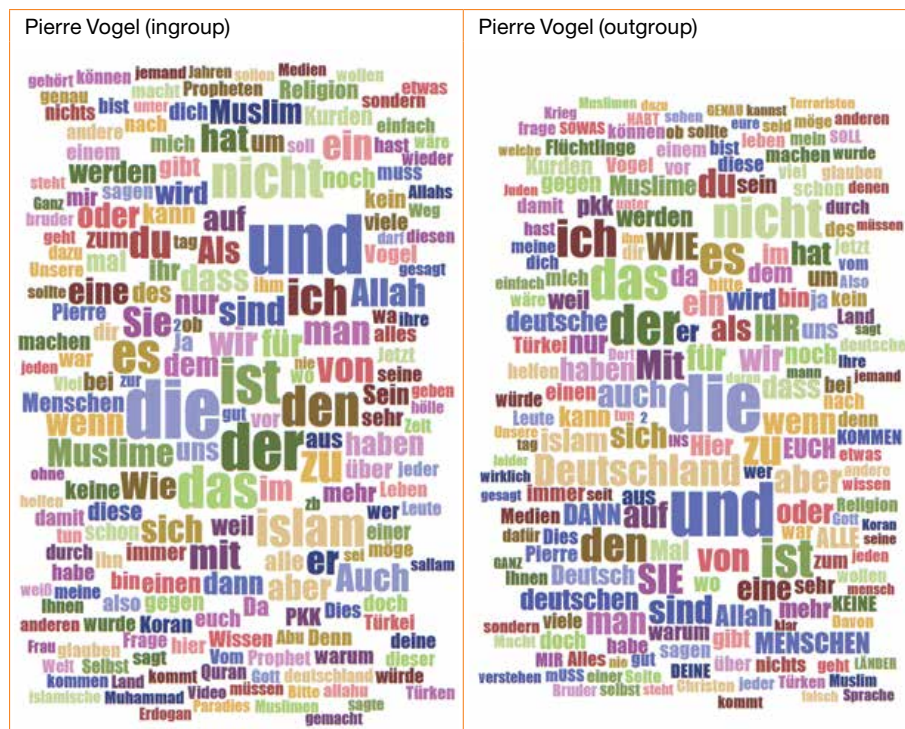
posts van beheerder (N= 467)	comments van gebruikers (N= 10.401)
allah	allah
islam	islam
tag	menschen
allahs	amin
vogel	pierre
pierre	vogel
propheten	pkk
muslim	kurden
menschen	muslime
religion	bruder
tage	bitte
koran	muslim
prophet	koran
zeit	religion
muslime	leben
abu	gott
leben	frage
taten	wissen
sallam	türkei
fasten	leute

Tabel A29: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op Pierre Vogel (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Posts van beheerder (N= 467)		Comments van gebruikers (N= 10.401)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal Duits/Duitsland	53	2,05	386	2,09
Deutsch, Deutsche(r), deutschen, Deutschland				
totaal "zij"				
Sie	165	6,40	1199	6,49
totaal Europa				
Europa, europäer, Europaisch, Europäisch, EU	0	0,00	35	0,19
totaal Amerika	0	0,00	90	0,49
USA, Amerika(ner), Amerikanisch(e), Vereinigste Staaten				
totaal Israël				
Israel, israelische, jüdische(n/r), Jude(n)	11	0,43	109	0,58

Tabel A30: Ingroup salience. Frequentie ingroups benoeming op Pierre Vogel (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Posts van beheerder (N= 467)		Comments van gebruikers (N= 10.401)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal islam/moslim	214	8,31	1.646	8,91
islam, islamitisch(e), islamischen, islamischer, islamist(en), islams, islamic, Muslim(s), Muslime(n), Moslem(e), Moslems, muslimische(n/r), muslima, muslimin				
totaal "wij"	285	1,11	1894	1,02
wir, uns, unser(+e), unser(en/em)				
totaal migranten	0	0,00	140	0,70
Ausländer(n), Immigrant(s/en), Zuwanderer, Flüchtling(e(n))				
overig:				
isis	1	0,04	148	0,80
sharia(h), scharia	0	0,00	30	0,16
arab(er), arabisch+e(n)	8	0,31	104	0,57
Palästina(s), Palästinenser	0	0,00	12	0,00

Figuur A16 Wordclouds en wordclouds met de termen muslim of islam en met de term deutsch op de Facebookpagina van Pierre Vogel

Anti-islampagina's Vlaanderen

Tabel A31: 20 meest frequente woorden in de posts en comments op de Vlaamse anti-islampagina's

Vlaams belang		Pegida Vlaanderen	
Posts beheerders (n=186)	Comments gebruikers (n=10.479)	Posts beheerders (n=293)	Comments gebruikers (n=13.369)
vlaams	je	pegida	je
belang	we	vlaanderen	we
grieken	mensen	we	gaan
tom	gaan	land	mensen
regering	land	grenzen	land
janssens	eigen	sint-niklaas	komen
vlaamse	komen	je	eigen
chris	vluchtelingen	straat	vluchtelingen
n-va	geld	mensen	da
parlement	gaat	mee	allemaal
euro	volk	gaat	europa
mensen	da	vreemdelingen	gaat
partij	goed	asieleisers	terug
asiel	allemaal	uur	goed
eigen	terug	vlamingen	volk
asielzoekers	krijgen	vluchtelingen	krijgen
bespaar	betalen	ongewenste	willen
debat	regering	gaan	mee
homans	vlaams	iedereen	und
jaar	europa	europa	laten

Tabel A32: Outgroup salience. Frequentie outgroups benoeming op de Vlaamse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Vlaams Belang				Pegida Vlaanderen			
	Posts beheerders (n=186)		Comments gebruikers (n=10.479)		Posts beheerders (n=293)		Comments gebruikers (n=13.369)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal moslims/islam	4	0,91	1201	3,75	47	4,26	1200	3,73
Islam, Islamitisch(e), Islamiëten, islamische(n), Islamist, Islamisatie, Islamizatie, Islamificatie, islamisering, islamisering, Sharia, Moslim(s)								
totaal immigranten	26	5,95	1245	3,87	71	6,44	1152	3,58
Buitenlander(s), migrant(en), imigrant, immigrant(en), Indringers, Vreemdeling(en), Illegalen, Vluchteling(en), Asielzoeker(s)								
totaal "zij"	3	0,69	2,43	7,56	76	6,90	2430	7,56
zij, hun, hen								
overig:								
isis	0	0,00	33	0,10	0	0,00	33	0,10
Arabisch(e), Arabier(en)	1	0,23	57	0,18	1	0,09	56	0,17
Palestina, Palestijn(s/se/en)	1	0,23	14	0,04	0	0,00	14	0,04
Syriër(s), Syrisch	0	0,00	32	0,10	3	0,27	32	0,10
Marokkaan(s), Marokkanen	1	0,23	8	0,03	0	0,00	13	0,04

Tabel A33: Ingroup salience. Frequentie ingroups benoeming op de Vlaamse anti-islampagina's (absoluut en relatief, is per 1000 woorden)

	Vlaams Belang				Pegida Vlaanderen			
	Posts beheerders (n=293)		Comments gebruikers (n=13,369)		Posts beheerders (n=186)		Comments gebruikers (n=10,479)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal Vlaams/Belgisch	101	23,02	1209	4,63	122	11,04	1412	4,37
Vlaams, Vlaanderen, Belgisch(e), Belg, België, Belgie, ons land, ons volk, onze cultuur, eigen volk, eigen land								
totaal "wij"	26	5,93	3038	11,63	156	14,16	3051	9,44
ons, onze, wij								
totaal Europa	6	1,37	712	2,74	9	0,82	930	2,89
Europa, Europees, Europese, EU								
totaal Amerika	0	0,00	95	0,36	1	0,09	169	0,52
USA, Verenigde Staten, VS, Amerika, Amerikaans(e)								
totaal Israël	0	0,00	19	0,07	1	0,09	29	0,09
Joods(e), Israël								

Radicale-islampagina's Vlaanderen

Tabel A34: 20 meest frequente woorden in de posts en comments op de pagina van Al Mawada

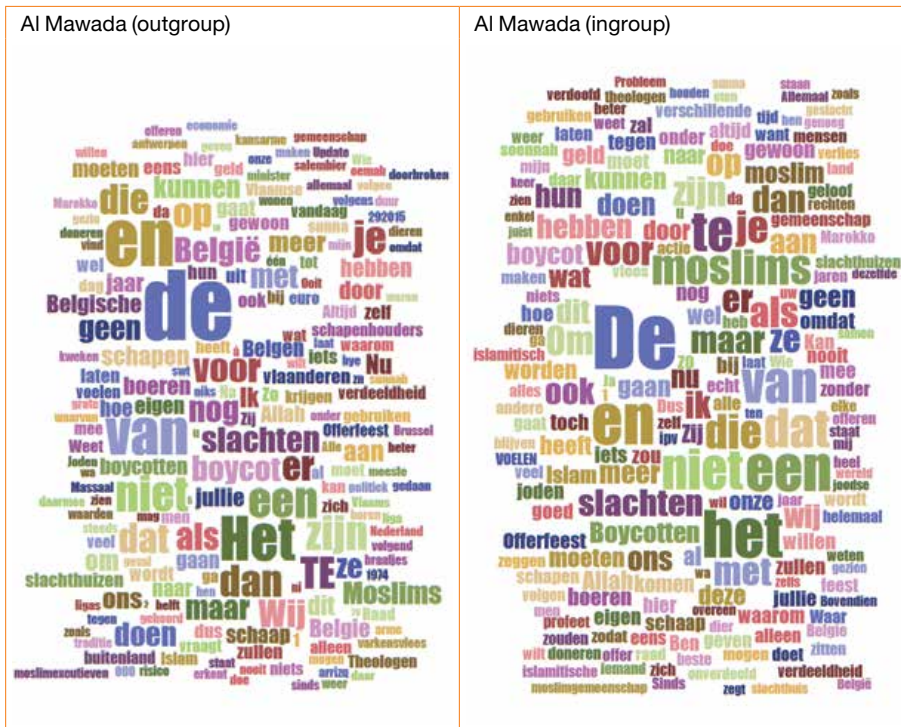
Posts van beheerder (n=324)	Comments van gebruikers (n=1.177)
live	allah
via	slachten
whatsapp	gaan
we	moslims
doneren	boycot
volg	jaar
www.almawada.tv	geld
sms	schaap
allah	boycotten
laat	el
mee	goed
volgen	echt
weten	the
blijf	schapen
mawada	mee
be06	wa
je	mensen
be85	boeren
shared	eigen
almawada.be	gaat

Tabel A35: Outgroup salience. Overzicht van frequentie outgroups in comments en posts op de pagina van Al Mawada

	Posts van beheerder (n=324)		Comments van gebruikers (n=1.177)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
totaal "zij"	30	2,80	135	7,04
zij, hun, hen				
totaal Vlaams/Belgisch	11	1,03	33	1,72
Vlaams, Vlaanderen, Belgisch, Belg, België				
totaal Europa	4	0,37	3	0,16
EU, Europa, Europees, Europese				
totaal Amerika	0	0,00	0	0,00
USA, Verenigde Staten, VS, Amerika, Amerikaans(e)				
totaal Israël	0	0,00	9	0,47
Israël, Joods				

Tabel A36: Ingroup salience. Overzicht van frequentie ingroup in comments en posts op de pagina van Al Mawada

	Posts van beheerder (n=324)		Comments van gebruikers (n=1.177)	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
Totaal "wij"	322	0,75	234	4,39
ons, onze, wij				
Totaal islam/moslims	11	1,02	112	5,84
Islam, Islamitisch(+e), Moslim(s)				

Figuur A18 Wordclouds met de termen Vlaams of Belg (outgroup) en islam of moslim (ingroup) op de Facebookpagina van Al Mawada

1.4 Dataverzameling en analyse van de Twitterberichten

1.4.1 Dataverzameling

Gedurende een periode van ongeveer zes weken hebben we Twitterdata verzameld, van 7-10-2015 (16:30) tot 4-11-2015 (20:00) – voor ‘Parijs’– en van 17-11-2015 (20:30) tot 11-12-2015 (3:30) – na ‘Parijs’. Wij zijn er helaas niet in geslaagd om tijdens en kort na de aanslagen data te verzamelen omdat onze servercapaciteit hier helaas niet op was berekend. Het aantal verzonden tweets was eenvoudigweg te groot om op te slaan.

Twitterdata bestaat uit drie componenten, de tweet, de afzender van de tweet en meta-data van beide. De tweets en de bijbehorende andere data zijn verzameld op basis van een reeks door ons geselecteerde sleutelwoorden, waarvan er tenminste één in het Twitterbericht voor moest komen. We beperkten ons hierbij vervolgens tot berichten die Twitter als Engels, Duits, Frans of Nederlands bestempelde.⁸

De volledige lijst sleutelwoorden is weergegeven in Tabel A37. Het bevat enerzijds woorden die gerelateerd zijn aan (potentiele) anti-islamitische groeperingen en radicaalislamitische groeperingen, zoals in het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld Britain First, English Defence League, Al Muhajiroun en Al Ghurabaa. Ten tweede zijn een reeks woorden en woordcombinaties (in zowel het Engels, Duits, Frans en Nederlands) in ogenschouw genomen die verwijzen naar discussies over de radicale islam en anti-islam mobilisatie, zoals *islamisering*, *sharia*, *anti-jihad*, *islam + radicalisering* en *moslim + protest*. Bij woordcombinaties hoeven de twee woorden niet direct naast elkaar te staan in een tweet. Ook was deze filtering niet hoofdlettergevoelig. Deze verzameling sleutelwoorden is gebruikt voor alle door ons

⁸ Twitter probeert van elke tweet die wordt verzonden automatisch de taal te bepalen (van de talen die ze ondersteunen). Dit systeem maakt het bijvoorbeeld mogelijk dat ‘normale’ gebruikers op taal kunnen zoeken. Wij hebben hetzelfde label gebruikt als Twitter om de taal te bepalen. Hier is de technische uitleg die Twitter geeft over het herkennen en toekennen van een taal: <https://dev.twitter.com/streaming/overview/request-parameters#language>

onderzochte landen. Enkele sleutelwoorden in Tabel A37, zoals *Sharia4Belgium*, zijn overbodig, omdat ook het woord *sharia* al is opgenomen. We laten deze voor de volledigheid toch staan, om onze aanpak bij het opstellen van de lijst inzichtelijk te maken. We hebben alleen tweets verzameld die door Twitter automatisch voorzien waren van een zogenoemde ‘*language tag*’.

De voor/na ‘Parijs’ situatie is uiteraard ‘natuurlijk’ ontstaan. In eerste instantie wilden we alleen nagaan in hoeverre er sprake was van wisselwerking tussen de twee velden. En aanvankelijk hebben we daarbij meer gefocust op het anti-islamveld dan op het radicale-islamveld, met het achterliggende idee dat als er inderdaad interactie plaatsvindt op Twitter tussen activisten en groeperingen uit deze twee velden, we dat al zouden moeten zien als we inzoomen op een van de twee velden (namelijk anti-islam).

1.4.2 Selectie van de tweets

Onze dataverzameling leverde in de twee periodes (voor en na ‘Parijs’) in totaal respectievelijk 1.735.897 en 2.538.947 tweets op. Deze ruwe data is als volgt opgeschoond. We zijn ten eerste begonnen met het verwijderen van de retweets in onze dataset. In onze dataset zitten dus alleen originele tweets. Er is getracht *twitter-bots* zoveel mogelijk uit onze dataset te filteren. Twitter-bots kunnen veelvuldig berichten herhalend versturen, andere accounts herhalen of links naar websites versturen. Voor de meeste actieve accounts is dit handmatig gecontroleerd.

Vervolgens hebben we in elk land de meest prominente twitteraars geïdentificeerd en geselecteerd. Prominentie is vastgesteld op basis van het aantal volgers en het aantal verzonden tweets: we selecteerden alleen gebruikers indien zij gedurende de periode voorafgaande aan de aanslagen in Parijs (1) minimaal 500 volgers hadden en (2) minimaal vijf tweets verstuurd hebben.

Tabel A37: Volledige lijst met sleutelwoorden voor het verzamelen van Twitter berichten

#myjihad	filip dewinter	npd-bundesverband	islam radicalist	moslem extremismus
@bnp	fn_officiel	npdde	islam radicalism	moslem radikale
1ripostelaique	forsane alizza	partij van de eenheid	islam radicalization	moslem radikalisierung
abdoe khoulyani	freetalha	pax europa	muslim extremism	moslem radikaliseren
abou maleeq	front national	paxeuropa	muslim extreme	moslem radikalismus
abou_houdeyfa	g_identitaire	pegida	muslim extremist	muslim extremismus
abu hamza	geert wilders	pegida vlaanderen	muslim radical	muslim extreme
ael	geertwilders	pegida_official	muslim radicalist	muslim extremist
afd	geertwilderspvv	pegidafrance	muslim radicalism	muslim extremismus
afd_bund	génération id	pegidanl	muslim radicalization	muslim radikale
al-ghurabaa	génération identitaire	pegidaukgroup	salafisten extremism	muslim radikalisierung
al ghurabaa	german defense league	pegidavlwodc	salafisten extreme	muslim radikaliseren
al-muhajiroun	hizb ut tahrir	pierre vogel	salafist extreme	muslim radikalismus
al muhajiroun	hizbuttahrir	pro nrw	salafist extremism	salafiste extrémisme
alternative für de	hizbuttahrir	pro patria	salafist radicale	salafistes extrémisme
alternative für deutschland	hofstadgroep	propatrianunc	salafist radicalisering	salafiste extrême
amedy coulibly	hogesa	pvde	salafist radicaliseren	salafistes extrême
antidijihad	hooligans gegen salafisten	pvv	salafist radicalisme	salafiste radical
antijihad	ibdeutschland	republikaner	salafisten radicale	salafiste radicale
anti-jihad	identitair	resistance republicaine	salafisten radicalisering	salafiste radicalisme
arabisch europese liga	identitair verzet	resistance_r	salafisten radicaliseren	salafiste radicaliser
as soennah	identitaire beweging	riposte laique	salafisten radicalisme	salafiste radicalisation
bb_pronrw	idverzet	riposte laïque	islam extremism	salafistes radicales
bloc identitaire	igmg	saïd kouachi	islam extremist	salafistes radical
blocidentitaire	islam emergency defence	sharia	islam extreme	salafistes radicales
britain first	islam4uk	sharia	islam radicale	salafistes radicalisme
britainfirst	islamic forum of europe	sharia 4 belgium	islam radicaleren	salafistes radicaliser
british national party	islamisation	sharia4belgium	islam radicalisering	salafistes radicalisation
britishnationalparty	islamische gemeinschaft	sharia4holland	islam radicalisme	l'islam extrême
bürgerbewegung pax europa	milli görüs	shariah 4 holland	moslim extremism	l'islam extrémisme
cfc	islamisering	stichting islamitisch comité	moslim extreme	islam extrême
charia	islamisierung	tablighi jamaat	moslim extremist	islam extrémisme
chérif kouachi	islamization	tellmamauk	moslim extremism	islam radical
conseil français du culte musulman	islamizing	verband der islamischen kulturzentren	moslim radicale	l'islam radical
counterjihad	islamofobie	vikz	moslim radicalisering	islam radicalisme
cupsert	islamophobia	vlaams belang	moslim radicaliseren	islam radicalisation
die freiheit	islamophobie	vlaamsbelang	moslim radicalisme	l'islam radicalisme
die rechte	islamitische stichting opvoeding overdracht kennis	vlaamse volksbeweging	salafisten extremism	l'islam radicalisation
die republikaner	isook	vlbelang	salafisten extreme	musulman extremism
diefreiheitorg	mabonline1	voorpost	salafist extreme	musulman extrême
djamel beghal	malika el aroud	vvb_org	salafist extremismus	musulman extrémisme
dutch defence league	marine le pen	zentralrat der muslimen	salafist radikale	musulman radical
dutch defense league	millatu ibrahim	zmd	salafist radikalization	musulman radicale
dutchdl	mlp_officiel	salafist extremism	salafist radikaliseren	musulman radicalisme
edl	moslim democratische partij	salafists extremism	salafist radikalismus	musulman radicalisation
edlofficialpage	mpacuk	salafist extreme	salafisten radikale	islam protest
einladung zum paradies	muslim association of britain	salafist extreme	salafisten radikalisierung	islam demonstration
el tawheed	muslim public affairs committee uk	salafist radical	salafisten radikaliseren	muslim protest
el-tawheed	muslimcouncil	salafist radicalist	salafisten radikalismus	muslim demonstration
el-baghdadi	musulman	salafist radicalism	islam extremismus	moslim protest
el baghdadi	myjihadorg	salafist radicalization	islam extremist	moslim demonstratie
english defence league	nader abou anas	salafists radical	islam extreme	islam demonstratie
englishdefenceleague	nationaldemokratische partei deutschlands	salafists radicalist	islam radikale	moslem protest
ezp	nida	salafists radicalism	islam radikaliseren	moslem demonstration
faschismus	npd	salafists radicalization	islam radikalisierung	moslem demonstration
fascism		islam extreme	islam radikalismus	l'islam protestation
fascisme		islam extremist	moslem extremismus	islam protestation
fdw_vb		islam extremism	moslem extreme	musulman protestation
		islam radical	moslem extremist	

De volgende vraag is: hoe bakenen we het ‘nationale Twitterdebat’ over de betreffende thema’s precies af? Als iemand bijvoorbeeld in Nederland woonachtig is en Engelstalige tweets verstuurd over de English Defence League, behoren deze tweets dan tot het Engelse of Nederlandse onlinedebat? Het onderscheiden en selecteren van relevante gebruikers per land doen we door middel van een clusteranalyse. De details hiervan leggen we in de volgende paragraaf uit.

Tot slot: we hebben de twee perioden waarin tweets verzameld zijn (voor en na) gelijk aan elkaar gemaakt wat betreft lengte in dagen. De twee onderzochte perioden bevatten bij de inhoudsanalyses elk 24 dagen, van 11-10-2015 tot 04-11-2015 en van 17-11-2015 (vanaf 20:00) tot 11-12-2015 (tot 3:30). Omdat we bij de inhoudsanalyse geen absolute getallen, maar alleen relatieve aantallen met elkaar vergelijken, is het niet noodzakelijk dat beide perioden (voor en na) exact even lang zijn. Dat was wel het geval bij het vergelijken van de activiteit van Twittergebruikers. In dat geval hebben we ervoor gezorgd dat de onderzochte periode voor en na de aanslagen exact even lang zijn, namelijk 23 dagen (van 12-10-2015 tot 03-11-2015 en van 18-11-2015 tot 10-12-2015).

Het aantal tweets en gebruikers per taal is weergegeven in Tabel A38. De aanduiding ‘incl RT’ geeft het aantal inclusief retweets weer. Ook wordt het aantal unieke tweets gegeven, hierbij worden retweets dus achterwege gelaten. In Tabel A39 staat het aantal accounts en verzonden berichten die overblijven na het toepassen van alle door ons gestelde selectiecriteria. Na het opschonen bleven in onze dataset uiteindelijk 101.113 (voor ‘Parijs’) en 88.051 (na ‘Parijs’) tweets over.

Tabel A38: Hoeveelheid verzamelde tweets per taal

Taal	Aantal accounts	N Tweets voor Parijs incl RT	N Tweets voor Parijs zonder RT	N Tweets na Parijs incl RT	N Tweets na Parijs zonder RT
Engels	104.981	728.252	329.488	1.332.769	526.578
Duits	31.677	362.587	157.013	213.129	99.839
Frans	41.574	446.852	173.256	876.573	285.555
Nederlands	17.351	197.981	98.936	116.215	59.789

Tabel A39: Hoeveelheid verzamelde tweets per land (na selectie van prominente nationale gebruikers)

Land	Aantal accounts na selectie	N Tweets voor Parijs zonder RT	N Tweets na Parijs zonder RT
Verenigd Koninkrijk	863	14.731	14.989
Duitsland	1.707	41.150	23.712
Frankrijk	1.757	43.738	48.358
Vlaanderen	105	1.494	992

Noot: "prominent" betekent meer dan 500 volgers en meer dan 5 tweets verstuurd (in de periode voor ‘Parijs’)

1.4.3 Clusteranalyse en selectie van de Twittergebruikers

Net als bij de Facebookanalyse hebben we de groepsdynamiek in het onlinedebat onderzocht. Twittergebruikers zijn op basis van het volgedrag met elkaar verbonden. We hebben deze connecties tussen individuele Twitteraccounts in kaart gebracht en groepsclusters geïdentificeerd. In netwerkanalyses worden de actoren (in dit geval: twitteraars) ook wel aangeduid als 'knopen' of *nodes* en de verbindingen (in dit geval: iemand volgen) als 'zijden' of *edges*. We veronderstellen hierbij dat twitteraars die elkaar volgen vaker affiniteit met elkaar hebben en dat dit een indicator is voor gemeenschappelijke overtuigingen, ideeën en politieke achtergrond (cf. Himelboim e.a. 2013).

Op basis van de verbindingen tussen alle gebruikers kunnen groepen/clusters worden gedefinieerd. We hebben hierbij alle zogenoemde 'niet-verbonden' accounts uit het netwerk verwijderd. Dit zijn de Twitteraccounts die wél gevolgd werden door de gebruikers die deelnamen aan het (anti)islamdebat, maar zelf niet betrokken waren bij dit debat (omdat ze geen relevante tweets verstuurden). Op basis van de dan overblijvende connecties is het netwerk gemaakt. De netwerkanalysesoftware Gephi is gebruikt voor het identificeren van de clusters met behulp van het *modularity algoritme*. Dit is een gangbare methode voor dit type onderzoek. Voor vergelijkbare empirische toepassingen, zie bijvoorbeeld Bingham-Hall & Law (2015) en Dumas e.a (2015). Algemene details van de clusteranalyse zijn al besproken bij de Facebook analyse.

De clustering identificeerde een groot aantal clusters binnen ons Twitternetwerk van gebruikers. Wij hebben besloten de uitkomsten van deze clusteranalyse te gebruiken om een selectie van twitteraars te maken. Op basis van de clusteranalyse worden gebruikers ingedeeld in de verschillende clusters van mensen die elkaar vaak volgen. Op deze manier krijgen alle 'nodes' (gebruikers) een attribuut ('cluster') toegekend. Door individuele gebruikers in de verschillende clusters te bestuderen is bepaald om wat voor typen clusters het gaat, waarna er een thematische naam is toegekend aan elk cluster. Een relatief klein en/of geïsoleerd cluster van gebruikers duidt erop dat deze groep twitteraars niet of nauwelijks deel uitmaakt van het onlinedebat in dat betreffende land.

Een belangrijke aanvullende manier hierbij is om de locatie van de gebruikers na te gaan (door middel van de locatie en tijdzone die is ingesteld op de Twitteraccount). De meerderheid van de gebruikers vult deze gegevens betreft zijn/haar account in. Zodoende kan van elk cluster relatief eenvoudig vastgesteld worden in hoeverre het merendeel van de betreffende twitteraars tot het onlinedebat in respectievelijk het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk of Vlaanderen. Ter illustratie: de clusteranalyse van de Franstalige twitteraars laat bijvoorbeeld zien dat er één cluster is die voornamelijk uit Franstalige Canadezen bestaat. Zo'n cluster twitteraars laten we buiten beschouwing. Op basis van de clustering zijn bijvoorbeeld ook clusters van Amerikaanse Twittergebruikers verwijderd die voorkwamen in het netwerk van het Verenigd Koninkrijk.

Op basis van de uiteindelijke clustering is getracht een beschrijving te geven van overkoepelende eigenschappen binnen de verschillende clusters. Na het opschonen van de data hebben we de uitkomsten dus gebruikt voor het identificeren van de verschillende 'online-gemeenschappen' per land. De beschrijving hiervan is te vinden in Hoofdstuk 8.

1.4.4 Inhoudsanalyse van de tweets

De inhoudsanalyse is grotendeels op dezelfde wijze uitgevoerd als onze analyse van de Facebookpagina's. De kwalitatieve analyse bestond uit het lezen van een willekeurige steekproef tweets om framing en terminologie in de teksten te identificeren. Hoewel er in een tweet soms meer informatie wordt verzonden dan alleen de tekst van maximaal 140 karakters, zoals foto's en links naar webpagina's, beperken we ons tot het analyseren van de tekst en wie de tweet heeft verstuurd.

De kwantitatieve inhoudsanalyses bestaat uit vier delen: (1) de frequenties van de meest voorkomende woorden in de tweets; (2) woordnetwerken op basis van welke woorden frequent samen in één tweet voorkomen (zogenoemde word co-occurrence). (3) de frequenties van woorden die refereren naar in- en outgroups; (4) een overzicht van woorden die vaak in combinatie worden genoemd met de in- en outgroups, door middel van wordclouds.

Omdat de resultaten van onderdeel 3 zijn opgenomen in Hoofdstuk 8, zullen we hier alleen de woordfrequenties, woordnetwerken en wordclouds presenteren en toelichten.

Regelmatig worden in tweets afkortingen gebruikt. We lichten enkele vaak voorkomende toe. De in Franse tweets gebruikte afkorting #VFrVN staat voor het patriotische ‘Vive la France, Vive la Nation’. In Duitsland verwijst #nonpdwhm naar het protest tegen een bijeenkomst van NPD in Weinheim (op 21/22 november). Het in Vlaanderen frequent voorkomende @fdw_vb is het Twitteraccount van Filip Dewinter.

Meest voorkomende woorden

We hebben de analyse van de meest besproken onderwerpen en actoren per land uitgesplitst naar de verschillende clusters binnen de landen. In Tabellen A40 t/m A43 geven we per land een overzicht van de meest voorkomende woorden in de tweets, na het verwijderen van zogenoemde stopwoorden (zoals in het Frans *et, le, avec* etc.). Dit geeft een indicatie van de onderwerpen en organisaties die het vaakst ter sprake komen. Daarbij laten we een aantal kleine of minder relevante clusters buiten beschouwing. Zo laten we in Frankrijk (zie Tabel A40) de vijfde cluster buiten beschouwing, omdat dat een relatief kleine groep gebruikers bevat. In Duitsland (zie Tabel A42) zijn de resultaten uitgesplitst naar de vier grootste en meest relevante clusters en negeren we het internationale onlinenieuwscluster. In Vlaanderen hebben we vanwege het relatief kleine aantal twitteraars (n=105) afgezien van een uitsplitsing naar de verschillende clusters.

Omdat we in Vlaanderen (Tabel A43) het minste aantal tweets hebben verzameld, is het misschien ook goed om hier een indruk te geven van de absolute aantallen: voor de aanslagen komt *Vlaams* meer dan 200 keer voor, en alle woorden in de top 7 (dus vanaf #azc en hoger) komen meer dan 100 keer voor. Na de aanslagen lopen de aantallen uiteen van 142 keer (@vlbelang) tot 19 keer (*moslims*). Het woord *islam* komt 26 keer voor.

Tabel A40: 20 meest frequente woorden in Franse tweets voor en na Parijs, uitgesplitst naar cluster.

Anti-islam cluster (1)		Media cluster (2)		Politiek links (3)		Politiek midden (4)	
Voor (n=21.450)	Na (n=23.177)	Voor (n=8.897)	Na (n=8.535)	Voor (n=6.222)	Na (n=6.638)	Voor (n=8.169)	Na (n=10.008)
@mlp_officiel	@mlp_officiel	marine	marine	marine	marine	marine	@mlp_officiel
marine	@fn_officiel	pen	pen	pen	pen	pen	marine
pen	marine	@mlp_officiel	front	@mlp_officiel	front	@mlp_officiel	pen
@fn_officiel	front	musulman	national	front	national	france	musulman
front	pen	france	@mlp_officiel	france	@fn_officiel	@fn_officiel	@fn_officiel
@1ripostelaïque	national	front	musulman	national	fn	musulman	front
national	@1ripostelaïque	national	régionales	@fn_officiel	régionales	@1ripostelaïque	national
france	france	paroles	@fn_officiel	rue	france	front	@1ripostelaïque
@elyseemarine	musulman	#dpda	france	fn	musulman	fait	france
français	fn	#fn	fn	prières	#fn	national	fn
musulman	régionales	pen,	#regionales2015	lyonlive:	fait	fn	fait
fn	français	politique	#fn	fait	voix	ils	régionales
ils	ils	fait	voix	hollande	parti	hollande	l'islam
@nicolassarkozy	@marion_m_le_pen	fn	fait	#fn	français	français	ils
hollande	@elyseemarine	@fn_officiel	politique	paroles	nord	@nicolassarkozy	français
@fhollande	#fn	hollande	nord	parlement	ils	gauche	radical
#fn	voter	régionales	#npdcp	pen,	national,	paroles	parti
leur	vote	parlement	nous	l'occupation:	@marion_m_le_pen	pays	nos
@f_philippot	nos	monde	actu.	convoquée	pen,	charia	hollande
notre	riposte	actu.	français	comparées		parlement	"@mlp_officiel:

Noot: n verwijst naar het aantal tweets.

Tabel A41: de 20 meest frequente woorden in tweets in het VK voor en na Parijs, uitgesplitst naar cluster

Anti-islam (1)		Anti-islamofobie (2)		Internationaal (3)	
Voor (n=21.450)	Na (n=4.495)	Voor (n=6.672)	Na (n=6.260)	Voor (n=3.515)	Na (n=4.234)
sharia	sharia	front	front	sharia	sharia
law	muslim	national	national	law	law
muslim	islam	pages	pages	islam	islam
#Pegida	law	newspaper	newspaper	muslim	radical
they	they	#islamophobia	#islamophobia	#Pegida	muslim
#edl	#bluehand	britain	islamophobia	muslims	muslims
muslims	#edl	news	news	radical	we
uk	#pvv	first	fascism	they	they
#pvv	muslims	sky	@tellmamauk	we	american
britain	national	ago	first	#tcot	#tcot
#bluehand	we	fascism	muslim	america	city
Pegida	#islam	#islam	sky	#usa	isis
#islam	front	@tellmamauk	britain	protest	obama
we	britain	islamophobia	we	their	america
first	#Pegida	muslim	#islam	islamic	#Pegida
islam	#ukip	hours	islam	#pjnet	us
their	uk	we	minutes	our	islamic
british	our	#isis	ago	support	our
islamic	first	sharia	muslims	your	their
edl	#tcot	edl	marine	fascism	war

Noot: n verwijst naar het aantal tweets.

Tabel A42: de 20 meest frequente woorden in Duitse tweets voor en na Parijs, uitgesplitst naar cluster

Anti-islam cluster (1)		Media cluster (2)		Politiek links (3)		Online nieuws (4)	
Voor (n=15.547)	Na (n=10.466)	Voor (n=8.890)	Na (n=4.002)	Voor (n=6.729)	Na (n=3.637)	Voor (n=4.230)	Na (n=1.984)
#Pegida	#afd	#Pegida	afd	#Pegida	#afd	#Pegida	#afd
#afd	#Pegida	Pegida	#afd	Pegida	#Pegida	Pegida	afd
Pegida	afd	afd	front	#afd	afd	#afd	sie
afd	#npd	#afd	national	#noPegida	#afd-	afd	Pegida
#npd	front	dresden	Pegida	afd	Pegida	sie	#Pegida
sie	#islamisering	#hogesa	#Pegida	#dd1910	npd	rechte	wir
dresden	sie	rechte	sie	#dresden	#noPegida	wir	#afd-
#islamisering	deutschland	sie	politische	#herzstatthetze	sie	freiheit	rechte
merkel	national	polizei	npd	heute	#npd	#hogesa	freiheit
wir	Pegida	dresden:	regionalwahlen	sie	rechte	#jauch	npd
deutschland	#rechte	merkel	partei	wir	#dresden	#noPegida	ihre
#widerstand:	#zuerst:	galgen	freiheit	npd	wir	nazis	front
#merkel	#widerstand:	#noPegida	rechte	polizei	#nonpd	deutschland	#npd
Pegida:	wir	jahr	prozent	rechte	polizei	#afd-	national
#rechte	#cdu	tausende	frankreich	demo	#nonpdwhm	menschen	partei
#zuerst:	#dierechte	uhr	@afd_bund	#nohogesa	#nonazis	Pegida,	polizei
rechte	#pi:	köln	frankreich:	#hogesa	#antifa	flüchtlinge	#grps
#cdu	#merkel	politische	deutschland	#afd-	demo	npd	faschismus
#dresden	freiheit	#dresden	bundes- verfassungsgericht	dresden	#nohate	jahr	uns
maas	#nsu	bachmann	dresden	menschen	protest	akif	#piraten

Noot: n verwijst naar het aantal tweets.

Tabel A43: 20 meest frequente woorden in Vlaamse tweets voor en na Parijs

Alle clusters Vlaanderen	
Voor (n=1.494)	Na (n=992)
vlaams	@vlbelang
@vlbelang	vlaams
belang	front
#pvv	@fdw_vb
#kominverzet	belang
@geertwilderspvv	@geertwilderspvv
#azc	national
@fdw_vb	#pvv
ze	marine
@de_nva	pen
mensen	@de_nva
pvv	islam
#Pegida	frankrijk
we	jaar
vlaamse	@mdevoldere
vrouw	pvv
Pegida	@barbara_pas
ziek	geert
forum	gelezen
leen	moslims

Noot: n verwijst naar het aantal tweets.

Woordnetwerken

De woordnetwerken zijn hieronder weergegeven (Figuren A19 t/m A22). Een korte toelichting is hier op zijn plaats. De bolletjes representeren tweets. De positie van woorden in een woordnetwerk heeft een belangrijke inhoudelijke betekenis: hoe verder de woorden van elkaar afstaan, des te minder vaak de betreffende twee woorden samen in één tweet voorkomen (zogenoemde word co-occurrence). We zien bijvoorbeeld dat in het Franse woordnetwerk de woorden *radical* en *islam* vlak naast elkaar staan, zowel voor de aanslagen als erna (Figuur A19). Er is wat dit betreft dus geen verschil tussen voor en na 'Parijs'.

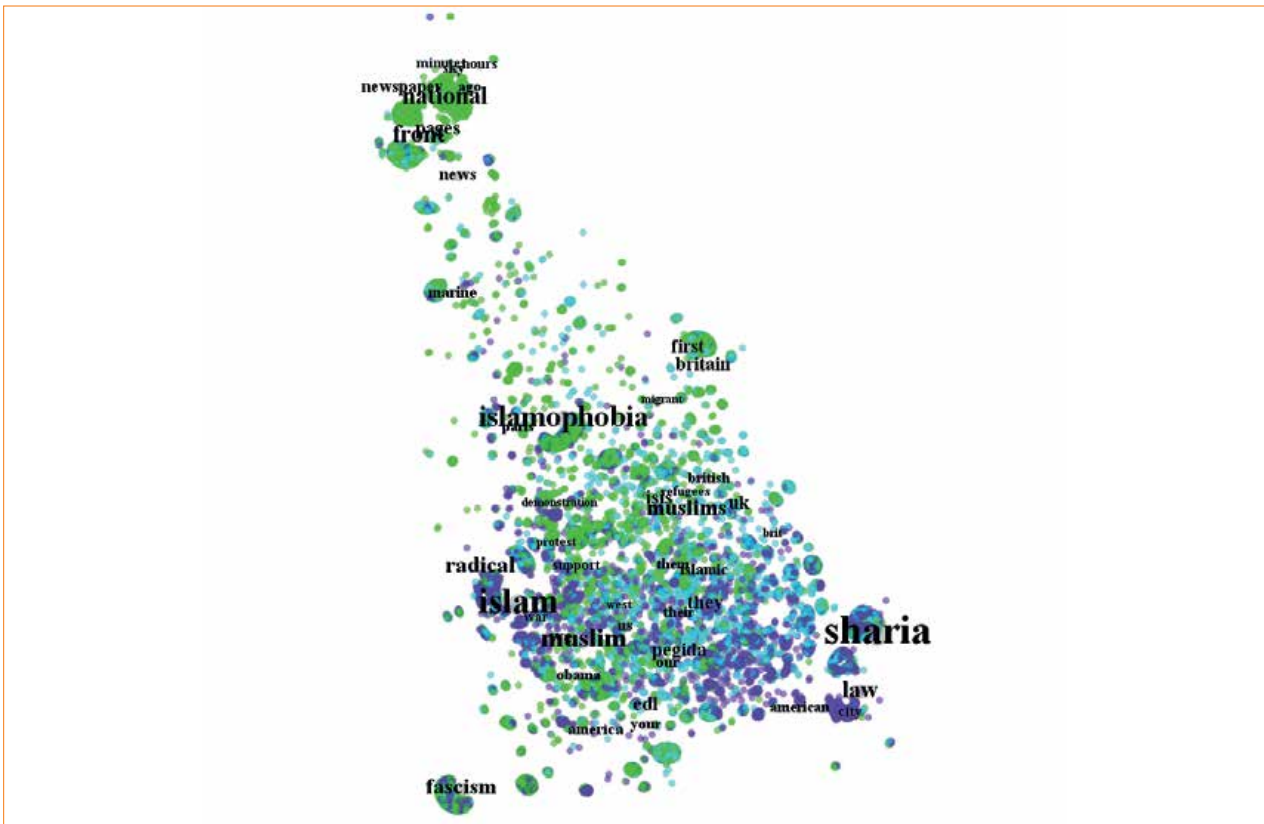
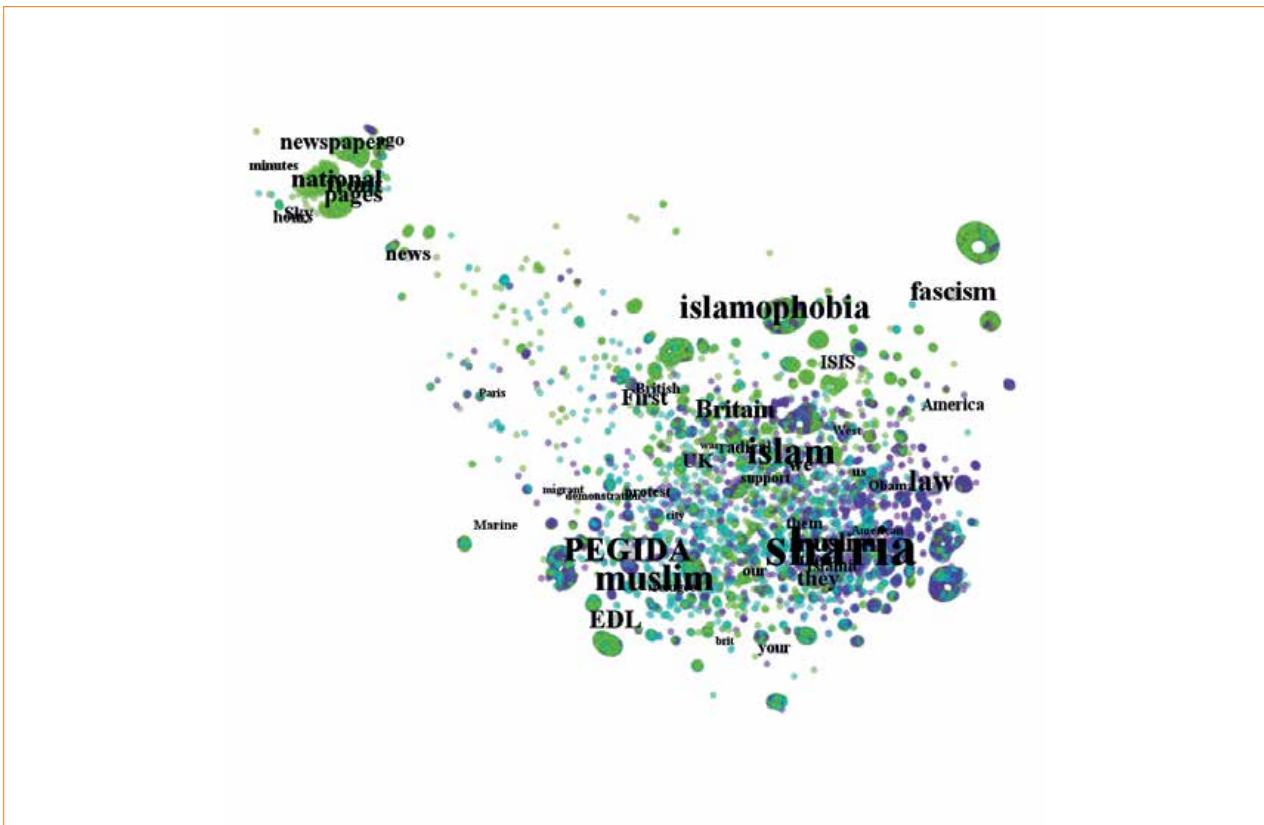
We zien verder dat de tweets verschillende kleuren hebben. Deze verschillende kleuren representeren de verschillende clusters. In de Franse woordnetwerken: paars staat voor het anti-islamveld, rood voor de media cluster, blauw voor het politiek linkse veld, en groen voor het politieke midden. Zodoende kunnen we zien welke woorden door welke twitteraars gebruikt worden. We zien bijvoorbeeld dat de woorden *Marine* en *Front National* in beide figuren omringd zijn door allerlei verschillend gekleurde tweets (zie wederom Figuur A19). Dat betekent dat deze termen in alle clusters veel gebruikt worden.

We zien dat het debat in de andere landen (vooral in het VK) meer gescheiden is, in die zin dat verschillende onliniegemeenschappen in sterkere mate over verschillende organisaties of onderwerpen praten. In het Britse netwerk (Figuur A20) wordt het woord *sharia* voornamelijk omringd door paarse en blauwe 'nodes' (tweets). Dat betekent dat deze tweets grotendeels afkomstig zijn van twitteraars uit respectievelijk de Britse anti-islam- en internationale anti-islamgemeenschap. In tweets uit de anti-islamofobie-gemeenschap (de groen gekleurde bolletjes) komt het onderwerp shariawetgeving niet of nauwelijks voor. Een onderwerp dat juist vooral door groengekleurde tweets omringd wordt, is *islamophobia*. We zien dat dit woord zowel voor als na de aanslagen relatief ver verwijderd is van *sharia*. Dat betekent dat deze twee woorden niet of nauwelijks samen in één tweet voorkomen.

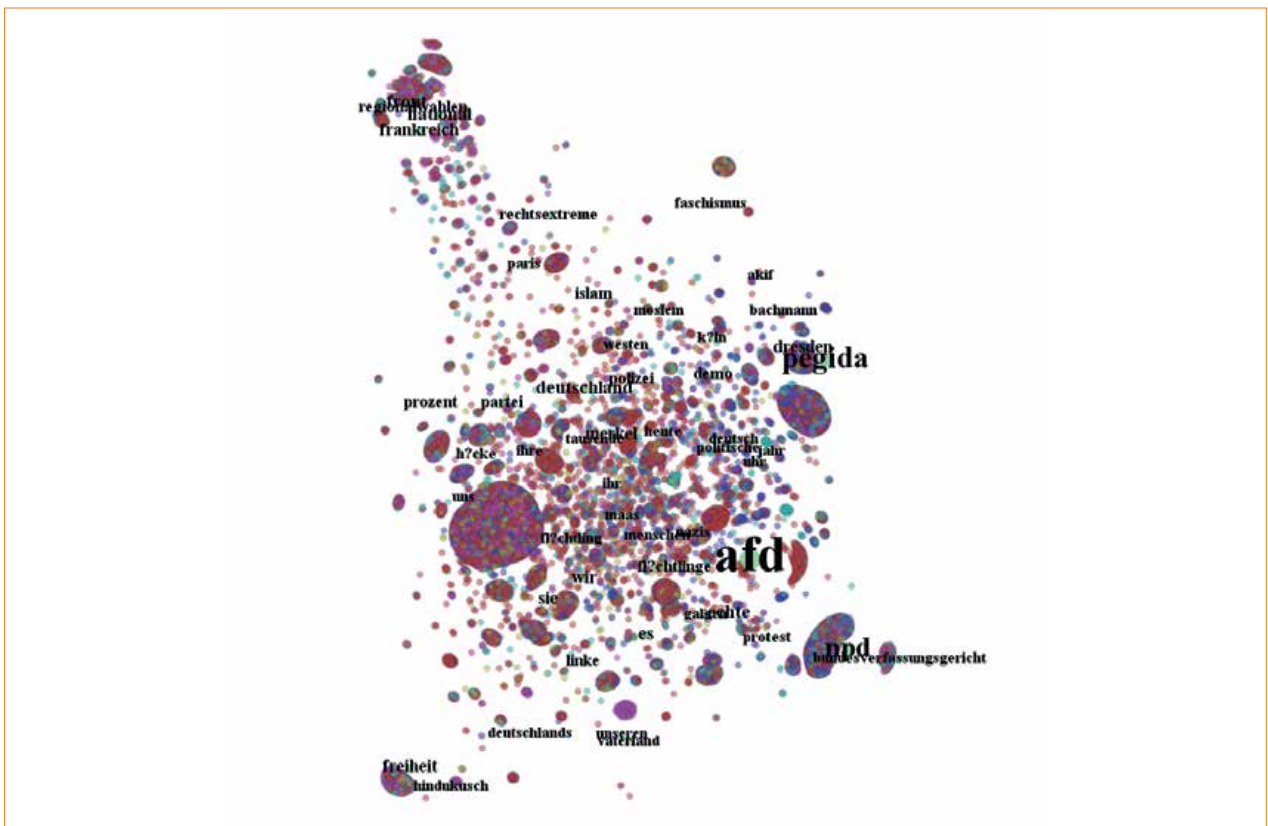
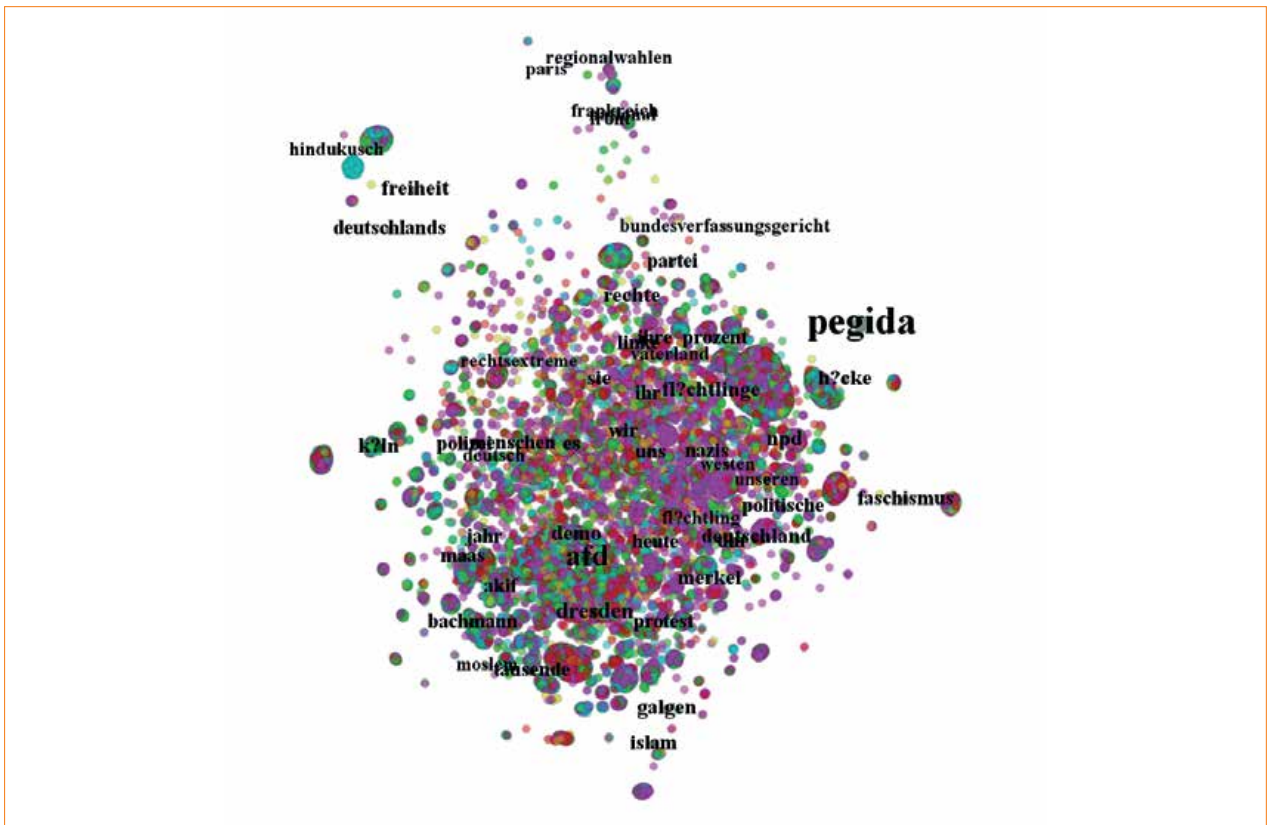
In Duitsland betekenen de kleuren van de bolletjes (tweets) het volgende: het anti-islamveld is paars, het mediaveld is groen, het politiek linkse veld is rood, de onlinenieuwscluster is geel, en de internationale onlinenieuwscluster is blauw. We zien twee enigszins losstaande groepen woorden (zie Figuur A21). De ene groep verwijst naar een veel voorkomend citaat "Die Freiheit Deutschlands wird am Hindukusch verteidigt!" over de inzet van Duitse militairen in Afghanistan (de Hindukusch is een berggebied in Afghanistan). De tweede groep met onder andere de woorden *Frankreich* en *Regionalwahlen* verwijst naar tweets over de Franse verkiezingen. Dat deze groepen losstaan, houdt in dat deze woorden niet vaak samen in tweets voorkomen met andere woorden in het woordnetwerk. Kortom: de Parijse aanslagen lijken weinig impact te hebben op het Duitse Twitterdebat: als Frankrijk al ter sprake komt, gaat het over de verkiezingen.

Omdat we in Vlaanderen de tweets uit alle clusters samenvoegen, hebben de bolletjes (de tweets) in Figuur A22 allemaal dezelfde kleur (wit). De veranderingen brengen we in beeld door twee extra bolletjes toe te voegen: 'BP' (*Before Paris*) en 'AP' (*After Paris*). Uit deze figuur kunnen we onder andere opmaken dat de anti-islambeweging Pegida na 'Parijs' minder vaak genoemd wordt op Twitter. Dit kunnen we afleiden uit het feit dat het woord Pegida in de buurt staat van BP, en relatief ver verwijderd is van AP. In de periode voorafgaande aan de aanslagen waren er wat opstootjes bij een Pegidademonstratie in Utrecht, waarover vaak getwitterd werd. Dit verklaart ook waarom de woorden *protest* en *demonstratie* vaak voorkomen in combinatie met Pegida, en in het woordnetwerk dus relatief dicht bij elkaar te vinden zijn. Het Vlaams Belang is duidelijk dichter in de buurt gepositioneerd van BP dan van AP, hetgeen betekent dat het Vlaams Belang het meeste wordt genoemd in tweets verzonden vóór de aanslagen. De woorden *moslim* en *islamisering* staan daarentegen ietsje meer in de buurt van AP, wat er op duidt dat deze woorden na de aanslagen juist vaker getweet worden.

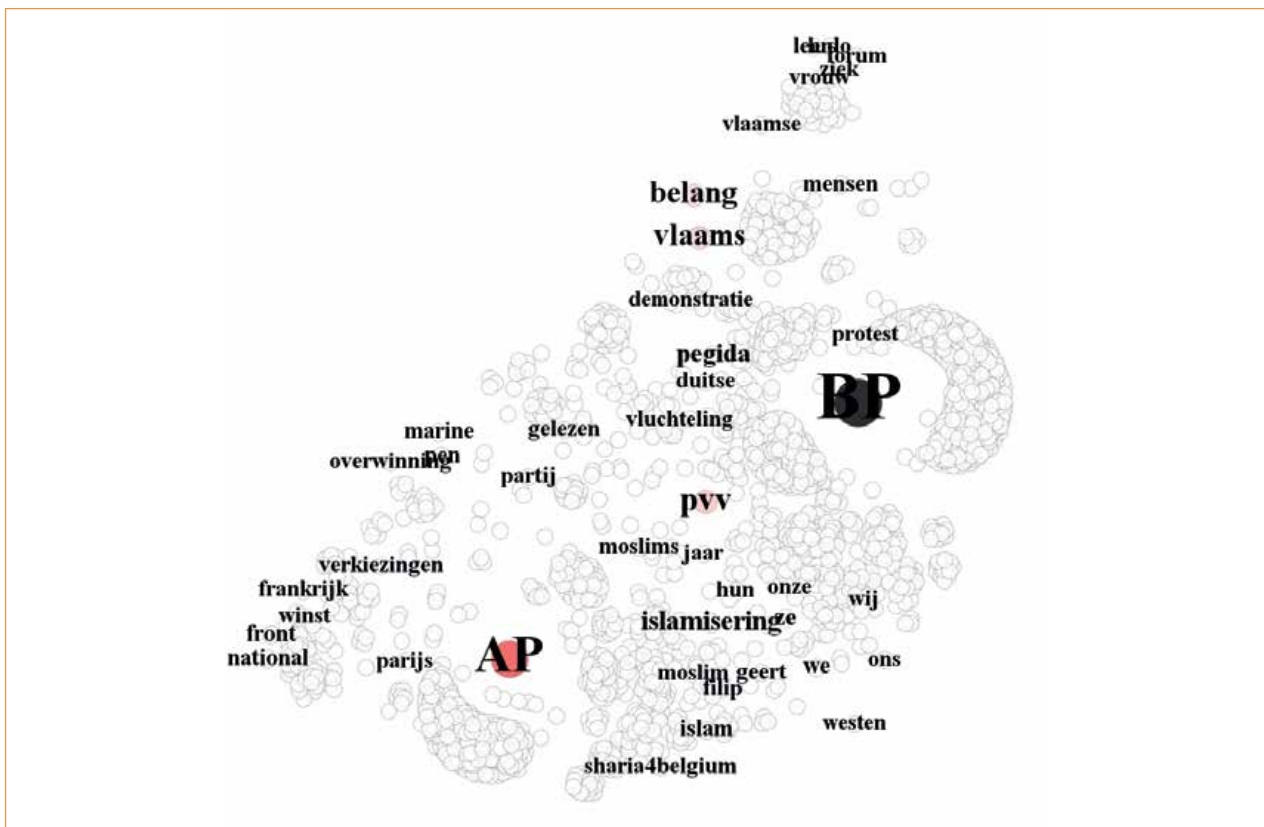

Figuur A20: woordnetwerken van de Britse tweets, voor en na 'Parijs'

Figuur A21: Woordnetwerken van de Duitse tweets, na 'Parijs'

Figuur A22: woordnetwerk van de Vlaams tweets, voor (BP) en na 'Parijs' (AP)

Framing van in- en outgroups (wordclouds)

Aan de hand van wordclouds is op een kwantitatieve manier weergegeven welke woorden vaak in tweets worden gebruikt in combinatie met referenties naar de in- en outgroup (onderdeel 4). Hiervoor zijn eerst de tweets geselecteerd waarin de in- of outgroup werden genoemd. Voor bijvoorbeeld de Franse tweets waren dit tweets op basis van de termen *islam* en *musulman*. De wordcloud geeft zodoende de 200 meest frequente woorden weer die voorkomen in tweets waarin in elk geval één van deze termen voorkomt, of afleidingen van de stam, zoals *islamofobie*. We hebben deze tweets voor het gemak aangeduid als islam-tweets. Daarnaast hebben we ook de framing van de nationale identiteit middels wordclouds onderzocht. Zo construeerden we voor Frankrijk een wordcloud op basis van de termen *France* en *Français*; deze tweets kunnen we aanduiden als Frankrijk-tweets. De wordclouds van islam-tweets en land-tweets zijn achtereenvolgens weergegeven voor Frankrijk (Figuur A23 en A24), het Verenigd Koninkrijk (A25-A26), Duitsland (A27-A28) en Vlaanderen (A29-A30). Let op dat, in tegenstelling tot een woordnetwerk, de kleur en de specifieke positie van een woord *geen* inhoudelijke betekenis heeft. Dat sommige woorden vlakbij elkaar staan, wil niet zeggen dat deze twee termen ook vaak samen in een tweet voorkomen. De grootte van een woord heeft *wel* betekenis, deze laat de frequentie van de verschillende woorden zien.

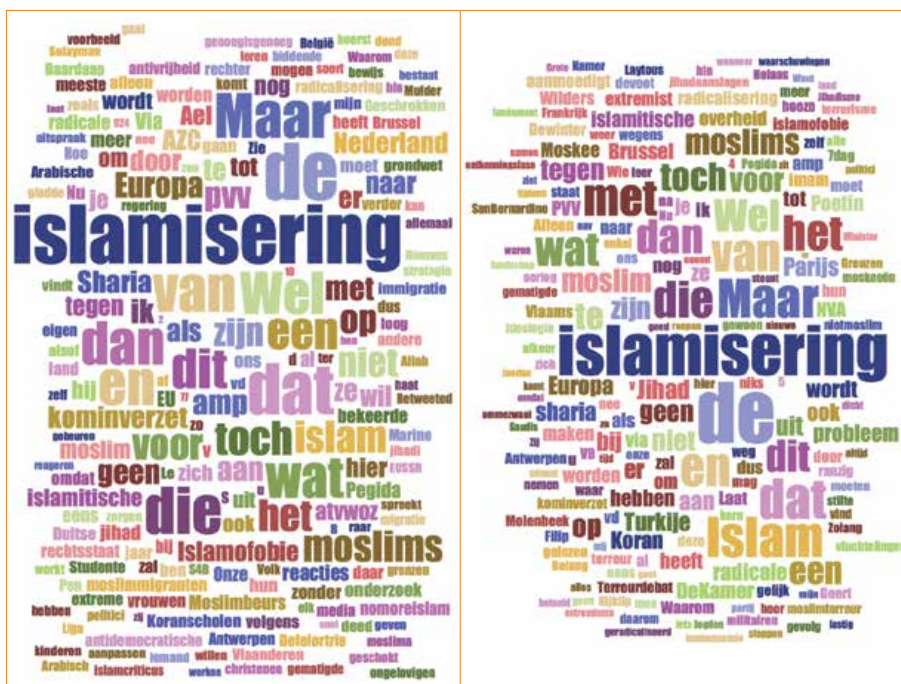

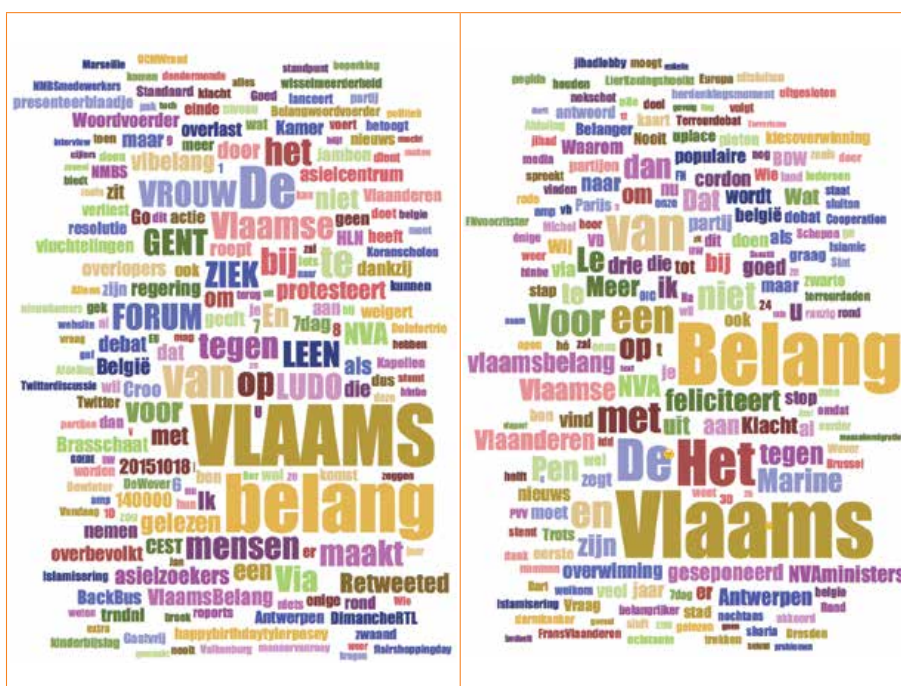
Figuur A27: Wordclouds met de termen islam of muslim, voor en na Parijs (200 woorden)

Figuur A28: Wordclouds met de term Deutsch, voor en na Parijs (200 woorden)

Figuur A29: Wordclouds met de termen islam/moslim, voor en na Parijs (200 woorden)

Figuur A30: Wordclouds met de termen Vlaams/Vlaanderen, voor en na Parijs (200 woorden)

